

AİLE İSMİNDEN SOYADINA: SOYADININ TÜRK HUKUKUNA GİRİŞİ

From Family Name to Surname: The Introduction of the Surname into Turkish Law

Mehmet AYKANAT*

ÖZ

Soyadı kavramı kanunlarda yer almadan önce bazı toplumlarda aynı isimli insanları ayırt etmek amacıyla kullanılmıştır. Türk hukukunda 1934 yılında çıkarılan Soyadı Kanunu ile zorunlu hale gelmiş olan soyadı, uygulamada aile ismi olarak daha eski dönemlerde var olmuştur. Dilbilimi, tarih, etnoloji gibi farklı alanlarda incelenen soyadı, günümüzde daha çok medeni hukuk ve anayasa hukuku alanlarında çalışmalara konu olmaktadır. Soyadı Kanunu'nun yürürlüğe girişi hukukçular tarafından yeterince incelenmiş değildir.

Bu makalede Soyadı Kanunu öncesi tartışmalar, kanuna ilişkin öneriler, farklı devletlerin düzenlemeleri, kanun görüşmeleri, kanunla getirilen düzenlemeler ve kanunun uygulanması gibi konular ele alınmıştır. Kanuna ilişkin meclis görüşmeleri, öğretinin ve kamuoyunun görüşleri konunun temel kaynaklarıdır. Kaynaklarda ele alınan hususların kanuna ve uygulamaya yansımaları karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

Makale Geliş Tarihi / Date Received: 29.05.2024.

Makale Kabul Tarihi / Date Accepted: 20.08.2025

* Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Tarihi Anabilim Dalı.
E-posta: mehmetaykanat@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0968-4165>, RORID: <https://ror.org/03a1crh56>.

Cumhuriyetin kurulmasından itibaren soyadı düzenlemesi yapılması yönünde bir kamuoyu olduğu, Türk Kanunu Medenisi'nde bazı hükümlerin yer alması üzerine öğretinin konuyu ele aldığı görülmektedir. Soyadının Türklerde ve Osmanlı Devleti'nde kullanıldığı tespitleri yapılmış, farklı ülkelerin kanunlarından örneklerle önerilerde bulunulmuştur. Soyadı Kanunu dönemin genel yaklaşımına uygun hükümler getirmiştir. Uygulamada görülen bazı sorunlar uyum sürecinde mazur görülebilecek düzeyde kalmıştır.

Anahtar Kelimeler: Soyadı, Aile İsmi, İsim, Lakap, Soyadı Kanunu

ABSTRACT

Before surnames were formally established by law, they were used in some societies as a means to distinguish between individuals with the same given name. Surnames, which became mandatory under Turkish law with the enactment of the Surname Law in 1934, had previously functioned informally as family names in earlier historical periods. The study of surnames has been explored across various disciplines.

The ramifications of the Surname Law's enactment have not been thoroughly scrutinized by legal scholars. This article delves into discussions preceding the Surname Law, proposed amendments, comparative analyses of regulations across different states, parliamentary deliberations, the legislative framework, and its practical implementation. The primary sources for this study are parliamentary debates, scholarly opinions, and public sentiment.

Analysis reveals a longstanding public discourse advocating for surname regulation since the inception of the Republic. The legal doctrine began addressing the issue following the incorporation of certain provisions into the Turkish Civil Code. Historical evidence indicates the usage of surnames among Turks and within the Ottoman Empire, alongside proposals drawn from comparative studies of surname laws in diverse jurisdictions. The provisions introduced by the Surname Law aligned with the prevailing attitudes of the time. Although some practical challenges persisted during the harmonization process, they were generally considered pardonable.

Keywords: Surname, Family Name, Name, Nickname, Surname Law

GİRİŞ

İnsanlar İlk Çağ'dan itibaren ilk adlarının dışında, ait oldukları soyu gösteren adlar kullanmışlardır. Bu adlar aile adı veya soyadı olarak anılmıştır. Başlangıçta bazı ailelerin sahip olduğu ve zorunlu olmayan soyadının kullanımı, nüfusun artmasıyla insanların ayırt edilmesi amacıyla yönelik olarak yaygınlaşmıştır. Soyadı kullanımı kanunlaştırma hareketi ile birlikte hukuki düzenlemelere konu olmuş ve pek çok devlet tarafından zorunlu hale getirilmiştir.

Türklerin aile isimleri kullandıkları, Osmanlı Devleti'nde de özellikle taşrada aile isimlerinin var olduğu bilinmektedir. Cumhuriyetin ilanından sonra hukuk devriminin önemli kanunlarından 1926 tarihli Türk Kanunu Medenisi'nde aile ismine ilişkin hükümlere yer verilmiştir. 1934 yılında yürürlüğe giren Soyadı Kanunu ise soyadı kullanımını zorunlu kılmıştır.

Soyadı konusu insanların geçmişten itibaren ilgisini çekmiş; insanlar soyadlarının nereden geldiğini merak etmişlerdir. Bu sebeple soyadı dilbilimi, etnoloji, tarih, hukuk gibi bilim dallarında çok sayıda çalışmaya konu olmuştur. Medeni hukuk ve anayasa hukuku alanlarında soyadı konusuna ilişkin araştırmalar yapılmıştır. Soyadı kavramına, kavramın gelişimine ve hukuki düzenlemelere konu olmasına, Türk hukukundaki geçmişine ve kanunlaştırılmasına yönelik yeterli sayıda hukuk çalışması bulunmamaktadır. Bu makale söz konusu başlıkları genel hatlarıyla ele almayı amaçlamıştır.

Araştırmacılar doğum, ölüm gibi nüfus sicilleri ve vergi kayıtları gibi arşiv belgeleri üzerinde soyadı konusuna ilişkin incelemeler yapmışlardır. Osmanlı dönemi isim araştırmaları için tahrir defterleri, sicill-i ahval defterleri, temettü defterleri önemli kaynaklardır. Bu defterlerdeki nüfus yazımlarından ve verilen nüfus tezkerelerinden bilgiler bulmak mümkündür.

Öğretide Türk Kanunu Medenisi'nin yürürlüğe girmesinden sonra Osmanlı Türkçesi ile yazılmış çeşitli makalelerde soyadı konusuna dikkat çekilmiştir. Bu dönemde soyadının medeni kanun dışında özel bir hukuki düzenlemeye konu olması ve zorunlu kılınması üzerine bir kamuoyu oluştuğu anlaşılmaktadır. Pero, Gad Franko, Abdullah Cevdet ve Ziya Gökalp soyadı konusunu makalelerinde ele almışlardır.

Gad Franko'nun¹ ricası üzerine Toulouse Hukuk Fakültesi müderrislerinden Mösyö Pero², "Aile isimlerini Türkiye'ye nasıl ithal etmelidir?" başlıklı bir makale hazırlamıştır. Osmanlı Türkçesine aynen tercüme edilen makale iki farklı dergide yayımlanmıştır. Çalışmada makalenin ilk yayımı olan Gad Franko'ya ait Hukuki Bilgiler Mecmuası nüshası³ tercih edilmiştir. Bu makalede soyadı hakkında Türkiye'ye önerilerde bulunulmuş ve farklı ülkelerdeki hukuki düzenlemeler karşılaştırmalı olarak aktarılmıştır. Pero'nun makalesi konuya ilişkin oldukça önemli bir çalışmadır.

Ziya Gökalp, Türklerde aile adını kısa bir makalede ele almıştır⁴. Abdullah Cevdet "Aile İsimlerinin Menşeleri" makalesinde⁵ özellikle Fransa ve Türkiye üzerinden aile isimlerinin ilham kaynaklarını incelemiştir. Fransız Pero'ya önemli bir makale yazdırıp, dergisinde yayımlayan Gad Franko'nun da konuya ilişkin kısa bir çalışması⁶ vardır.

Nevin Ünal Özkorkut kapsamlı bildirisinde⁷ kadının soyadı hakkının Türkiye'deki tarihsel gelişimini aktarmıştır. Meltem Türköz doğrudan kanuna ilişkin geniş bir kitabı⁸ İngilizce olarak literatüre kazandırmıştır. Soyadı konusunun tartışılan yönlerine ilişkin medeni hukuk ve anayasa hukuku

¹ Gad Franko, Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında ve cumhuriyet sonrası tek parti döneminde önemli yeri olan bir hukukçudur. İlk doktoralı hukukçularımızdan olup, avukatlık yapmış ve çok sayıda yayına imza atmıştır. Hayatını ve makalelerini anlatan bir kitap ve çeşitli konulardaki görüşlerine ilişkin makaleler bulunmaktadır. Rıfat N. Bali, *Unutulmuş Bir Fikir Adamı ve Hukuk Alimi: Milaslı Gad Franko* (İstanbul: Libra Kitap, 2013).

² Makalelerde ismi sadece Pero olarak ifade edilen yazarın isminin Etienne Ernest Hyppolite Perreau olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada Pero (Perreau) şeklinde kullanılmıştır.

³ Pero (Perreau), "Aile İsmi Türkiye'ye Nasıl İthal Etmelidir?", *Hukuki Bilgiler Mecmuası* 1, sayı 11 (1927): 708–22.

⁴ Ziya Gökalp, "Türklerde Aile Adları," *Küçük Mecmua* 1, sayı 33 (1339): 14–15.

⁵ Abdullah Cevdet, "Aile İsimlerinin Menşeleri," *İctihad* XXI, sayı 194 (1925): 3818–19.

⁶ Milaslı Gad Franko, "Aile İsimleri," *Hukuki Bilgiler Mecmuası* 2, sayı 14–2 (1927): 75.

⁷ Nevin Ünal Özkorkut, "Kadının Vazgeçilebilir Kişilik Hakkı: Soyadı - Kadının Soyadı Üzerindeki Hakkının Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi," içinde *I. Türk Hukuk Tarihi Kongresi*, ed. Fethi Gedikli (İstanbul: XII Levha Yayınları, 2012), 23–30.

⁸ Meltem Türköz, *Naming and Nation-building in Turkey The 1934 Surname Law* (New York: Palgrave Macmillan, 2018).

alanlarında çalışmalar yapılmaya devam etmektedir. Bu çalışmaların bazılarında kanunun Türk hukukuna girişine temas edilmiştir. Tarih ve dilbilimi alanlarında yapılan çalışmalar da literatürü zenginleştirmiştir.

Türklerin eski tarihlerden itibaren aile isimleri kullandıkları anlaşılmıştır. Lakap da denilen bu aile isimlerini kullanma geleneği Osmanlı taşrasında sürmüş, büyük şehirlerde ise aile isimleri unutulmuştur. Osmanlı Devleti döneminde kişiler fiziksel görünüşleri ve ayırt edici özellikleri ile belgelere kaydedilmiştir. Aile isimlerinin de bilgi olarak belgelerde yer aldığı görülmektedir. Özellikle nüfus sicillerinde ve vergi defterlerinde aile isimlerini görmek mümkündür. Aile isimleri patriarkal anlayış sebebiyle erkek atalardan gelmiş, yeni evlenen çiftler erkeğin aile ismini kullanmaya devam etmiştir.

Cumhuriyetin ilanı sonrası 1926 tarihli Türk Kanunu Medenisi'nde aile ismi hakkında düzenlemeler yer almıştır. Bu düzenlemeler aile ismini zorunlu kılmamış, mevcut aile isimlerinin hükümlerini ortaya koymuştur. Medeni kanun düzenlemelerinden sonra kamuoyunda soyadı hakkında kanun çıkarılması tartışmaları yoğunlaşmıştır. Soyadının zorunlu kılınmasını destekleyenler çoğunlukta olmakla beraber karşı çıkanlar da olmuştur. Kanun taslağı üzerinde tartışmalar yapılmış, Dahiliye Nezareti'nin hazırladığı tasarı küçük değişikliklerle kabul edilmiştir.

Soyadı Kanunu 1934 yılında yürürlüğe girmiş, kanunun uygulanması için iki yıllık bir süreç öngörülmüştür. Kanunda soyadı kayıtlarında görevli teşkilat, soyadı seçiminde yetkili olanlar, seçilmesi yasak olan soyadları, soyadının değiştirilmesi gibi hususlar düzenlenmiştir. Soyadı seçimi teşvik edilmiş, seçmeyenler için ayrıca yaptırım öngörülmüştür. Kanunun öngördüğü iki yıllık süreçte kardeşlerin farklı soyadı alması, gülünç soyadı seçimi gibi bazı tartışmalar yaşansa da süreç tamamlanmış ve soyadı Türk hukukundaki yerini almıştır.

Çalışma giriş ve sonuç bölümleri dışında üç ana bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde soyadı kavramı ve ilgili kavramlar, ikinci bölümde soyadının yaygınlaşma süreci, üçüncü bölümde Soyadı Kanunu ve uygulaması ele alınmıştır.

I. SOYADI KAVRAMI VE İLGİLİ KAVRAMLAR

Ad, ön ad, aile adı gibi kavramlar soyadı ile ilgili kavramlardır. Ad; isim, nam, şöhret, şan gibi kelimelerle de ifade edilir⁹. İsim Arapça, ad Türkçe kökenli kelimelerdir. Ad kelimesinin Orhun Abidelerinde ve erken cumhuriyet dönemindeki bazı kaynaklarda at olarak kullanıldığı görülmektedir. Osmanlı döneminde yayımlanmış İngilizce Türkçe sözlükte İngilizce “name” kelimesi karşılığında ad, isim, nam kelimeleri verilmiştir¹⁰. Türkçe sözlükte konumuz bakımından anlamı “*canlı ve cansız varlıkları, kavramları, durumları karşılayan kelime*” olarak geçmektedir¹¹. “*Şahısları birbirinden ayırmaya yarayan işareti*” şeklinde de hukuki tanımı yapılmıştır¹². 1926 tarihli Türk Kanunu Medenisi’nde isim kelimesi tercih edilmiştir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nda¹³ ise ad kelimesi kullanılmıştır (m. 26 ve 27).

Adın öz (ön) ad ve soyadı (aile adı) şeklinde iki kısımdan oluştuğu kabul edilmektedir. Öz ad soyadından önce gelen ve aynı soydan gelenleri ayırt etmeye yarayan ad olarak tanımlanmıştır¹⁴. Öz ad kişinin doğumunda kendisine verilen addır¹⁵. Öz ad haricinde göbek adı, lakap, mahlas gibi kullanılan takma isimler bulunmaktadır. Soyadı kullanımı öncesinde kişilerin ayırt edilmesi için bu isimlerden yararlanılmıştır. Soyadının kanunla düzenlenmesi ile bu isimler resmi alanın dışında kalmıştır¹⁶.

⁹ Şemseddin Sami, *Kamûs-ı Türkî* (Dersaadet: İkdâm Matbaası, 1317), 25.

¹⁰ J. W. Redhouse, *Türkçe İngilizce Lugat Kitabı* (Londra: Vayman Efendi Matbaası, 1890), 202.

¹¹ “Güncel Türkçe Sözlük,” Türk Dil Kurumu, y.y., <https://sozluk.gov.tr/>.

¹² *Türk Hukuk Lugati* (Ankara: Türk Hukuk Kurumu, 1991), 2.

¹³ 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, RG: 08.12.2001, 24607.

¹⁴ Türk Hukuk Lugati, 2. Tanım Türk hukuku uygulaması bakımından doğru olsa da tanımda belirtilen soyadının ön addan önce gelmesi uygulaması bütün ülkeler bakımından geçerli değildir. Bazı ülkelerde soyadının ön addan önce kullanıldığı bilinmektedir. TBMM’deki Soyadı Kanunu görüşmelerinde Refet Bey halkın aile ismini önde kullandığını ve bunu değiştirmenin zor ve faydasız olduğunu iddia etmiştir. “TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:IV, İçtima:3, Birleşim:69,” 16 Haziran 1934, 196.

¹⁵ Hayrünnesa Özdemir, “Türk ve İsviçre Hukukunda Ad Üzerindeki Hak ve Korunması,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 57, sayı 3 (2008): 566.

¹⁶ Arapça kökenli lakap kelimesi hem kişilere hem aileye ait takma isimlerdir. Türk ailelerinin çoğu bir lakaba sahip olmuşlar, köylerde ve şehirlerde lakaplarıyla tanınmışlardır. Türköz, *Naming and Nation-building in Turkey The 1934 Surname Law*, 10–11.

Aile adı “*bir aileye başkaları tarafından sonradan takılan, o ailenin özelliğinden kaynaklanan ad*” şeklinde tanımlanmış, aile adının soyadı ile aynı olduğu belirtilmiştir¹⁷. Soyadı bir kişinin toplumdaki hangi aileye mensup olduğunu belirten addır¹⁸. Soyadı kavramı kullanılmaya başlanmadan önce aile adı kavramının kullanıldığı anlaşılmaktadır. 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi’nde “aile ismi” tamlaması tercih edilmiştir. Bu dönemde Latin alfabesine geçilmeden önce Osmanlı Türkçesiyle yazılan makalelerde kanuna benzer şekilde “aile adı” kavramının kullanıldığı görülmektedir.

Soyadı, ön adın veya öz adın ardından gelen; kişinin, ailenin, soynun, kabilenin, milletin belirginleşmesinde kullanılan bir aile adı olarak tanımlanmıştır¹⁹. Tanıma göre soyadının aile adının bir alt başlığı olduğu düşünülebilir. Ancak literatürde soyadı ile aile adı daha çok eş anlamlı olarak kullanılmıştır.²⁰

Redhouse Osmanlı Türkçesi sözlüğünde günümüzde soyadı olarak çevirdiğimiz “surname”²¹ kelimesinin karşılığı olarak “künye” kelimesinin verilmesi dikkat çekicidir. Çünkü künye²² kişiye ait ad, soyadı, soy, ülke gibi çeşitli bilgileri gösteren kayıt anlamında kullanılmaktadır.

Günümüzde yapılan soyadı tanımlarında zorunluluk unsuruna yer verilmekte, soyadı taşınması zorunlu bir ad olarak nitelenmektedir²³. Türk hukuku bakımından doğru olan zorunluluk unsurunun Türk hukuk tarihinde

¹⁷ “Güncel Türkçe Sözlük”.

¹⁸ Turgut Akıntürk, *Medeni Hukuk* (Ankara: Sevinç Matbaası, 1968), 111. İhsan Erdoğan, “Şahsiyeti İncitici Soyadı Meselesi,” *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 6, sayı 1-2 (Prof. Dr. Süleyman Arslan'a Armağan) (1998): 705. Yıldız Abik, *Kadının Soyadı ve Buna Bağlı Olarak Çocuğun Soyadı* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005), 31.

¹⁹ Hatice Güzel Mumyalmaz, “Toplumsal Alanda Yapılan İnkılaplar,” içinde *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 2*, ed. Neşe Özden (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2023), 511. 1934 yılında çıkarılan Soyadı Kanunu’nun 2’nci maddesinde öz adın önde, soy adının sonda kullanılacağı düzenlenmiştir.

²⁰ *Türk Hukuk Lugati*, 2.

²¹ Redhouse, *Türkçe İngilizce Lugat Kitabı*, 324. Soyadı karşılığında Almandada Familienname, Geschlechtsname, Fransızcada nom de famille, İngilizcede surname, family name, Latince de nomen (gentile, gentilicium) sözcükleri kullanılmaktadır. *Türk Hukuk Lugati*, 2.

²² “Güncel Türkçe Sözlük”.

²³ Süleyman Yılmaz ve Gökçe Filiz Çavuşoğlu, “Soyadı Üzerine Güncel Hukuki Sorunlar,” *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* XXIV, sayı 1 (2020): 5.

veya bütün ülkeleri kapsayan evrensel bir soyadı tanımında olmayacağını belirtmek gerekir.

Türk hukukunda soyadı kavramı literatürde yaygınlaşana kadar aile ismi kullanımının tercih edildiği anlaşılmaktadır. 743 sayılı Türk Kanun-ı Medenisi'nin 141'inci maddesinin ilk halinde "Boşanan kadın evlenme ile iktisap ettiği şeraiti muhafaza eder. Şu kadar ki evlenmeden evvel taşıdığı aile ismini tekrar alır..." düzenlemesi vardır²⁴. Bu maddede daha sonra değişiklik yapılmış ve soyadı kavramı tercih edilmiştir. Soyadı Kanunu taslağının TBMM'de görüşülmesi sırasında Refik Şevket Bey, kanunun adının "San adı kanunu" olmasını teklif etmiş; ancak bu teklif kabul edilmemiştir²⁵.

II. SOYADININ YAYGINLAŞMA SÜRECİ

A. Aile İsmi Tarihi

1. Kanunlaştırma Hareketine Kadar Aile İsimleri

Semavi kaynaklara göre ilk insan ve ilk peygamber olan Adem²⁶ ve eşi Havva ile çocuklarının dinsel metinlerde isimleriyle anıldığı görülmektedir. Adem'in bütün sığırlara, göklerin kuşlarına ve her kır hayvanına isim koyduğu bilgisi Tevrat'ta yer almıştır²⁷. İnsanların eski çağlardan itibaren isim kullandıkları genel olarak kabul edilmektedir.²⁸ İkinci isimlerin ise toplumsal hayata geçişten sonra, nüfusun artmasıyla ihtiyaç haline geldiği düşünülmektedir²⁹. İlk Çağ'da Mısır, Hindistan, Kartaca, Yunanistan gibi en ileri uluslarda dahi aile adları kullanılmamıştır. Kişileri birbirinden ayırmak

²⁴ *Türk Kanun-ı Medenisi* (İstanbul: Amedi Matbaası, 1926), 46.

²⁵ Konuyu değerlendiren Tokat mebusu Nazım Bey san, soy, sop gibi kelimelerin sözlük anlamlarını aktarmış, soy veya san kullanılmadan kanuna ad kanunu denilebileceğini belirtmiştir. "TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:IV, İçtima:3, Birleşim:69," 202.

²⁶ Süleyman Hayri Bolay, "Âdem," içinde *TDV İslam Ansiklopedisi* (TDV Yayınları, 1988).

²⁷ "Yaratılış," içinde *Eski Ahit*, 2/18-20.

²⁸ "Şarkın ve garbın Müslüman ve Hristiyan bütün milletleri zaten minel kadim aile ismine itibar ederler." Abdullah Cevdet, "Aile İsimlerinin Menşeleri," 3818. Soyadı Kanunu'nun esbab-ı mucibesinde soy adı taşımanın her aile ve fert için asırlardan beri yerleşmiş bir gelenek olduğu belirtilmiştir. Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi TBMM - IV. DÖNEM (1931-1935)*, c. 1 (Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, 1995), 180.

²⁹ Nazan Moroğlu, "Kadının Soyadı," içinde *Prof. Dr. Necla Arat'a Armağan* (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2004), 283.

için patronimik (patronymic) denilen baba adlarının kullanılması tercih edilmiştir³⁰.

Çinliler aile adı kullandığı bilinen en eski millettir³¹. Çin'deki soyadlarının kökenleri 5000 yıl önce kullanılan aile adlarına dayanmaktadır³².

Avrupa'da aile adı ilk olarak Romalılar tarafından kullanılmıştır³³. Antik Roma'da tek isim kullanıldığı bilinmektedir. Sabinler isimli kabilenin Roma'ya kabulünden sonra iki isim yaygınlık kazanmıştır. Diğer bütün antik kavimlerin aksine Romalılar sabit kalıtsal bir ikinci isme sahip olmuşlardır. Cumhuriyet döneminde ise üç isim sistemi yerleşmiştir. MS 700 yıllarından sonra sosyal ve siyasi gelişmelerle Roma isim sistemi tek isimli Hint-Avrupa sistemine dönmüştür³⁴. Roma'da aile ismi kullanımı barbarların³⁵ istilasıyla kesintiye uğramış; ancak 11. yüzyılın başlarında aile isimleri tekrar kullanılmaya başlanmıştır³⁶. Hıristiyanlar ayrıntılı Roma isimlerini kullanmayı reddetseler de bazı bölgelerde ve bazı dönemlerde soyadı kullanmışlardır. Bu dönemde isim kullanımının esası serbestliğe dayanmıştır³⁷.

Soyadı Kanunu tasarısının görüşmelerinde Nazım Bey aile isminin tarihinden kısaca bahsetmiştir. Nazım Bey aile isminin ilk olarak Romalılar tarafından uygulandığını ve kanunla düzenlendiğini aktarmıştır. Aile ismi

³⁰ Joel N. Eno, "How Family Names Grow," *The Journal of Education* 93, sayı 1 (1921): 9.

³¹ Pero (Perreau), "Aile İsmi Türkiye'ye Nasıl İthal Etmelidir?," 53. Ekrem Buğra Ekinci, "İyi Paraya İyi Soyadı," 08 Ekim 2008, <https://ekrembugraekinci.com/article/?ID=159>.

³² Antonie Mazieres ve Camille Roth, "Large-scale Diversity Estimation Through Surname Origin Inference," *Bulletin of Sociological Methodology* 139, sayı 1 (2018): 1.

³³ Ekinci, "İyi Paraya İyi Soyadı".

³⁴ Roma cumhuriyet dönemi daha çok çalışmaya konu olduğundan Romalıların genel isim kullanımının üç isim şeklinde olduğu bilinmektedir. Bu dönemde praenomen, nomen gentilicium ve cognomen şeklindeki üç isim sistemi ile kayıtlar yapılmıştır. Benet Salway, "What's in a Name? A Survey of Roman Onomastic Practice from c. 700 B.C. to A.D. 700," *The Journal of Roman Studies* 84 (1994): 124–25.

³⁵ Romalılar "barbar" ifadesini Romalı olmayanlar için kullanmışlardır. Barbarların Roma'ya akınları MÖ 4. yüzyılda başlamış, Roma İmparatorluğu'nun Doğu ve Batı olarak ikiye ayrıldığı MS 5. yüzyılda yoğunlaşmıştır. Bu dönemde çoğunluğu Cermen halkı olan Vizigotlar, Vandallar, Franklar ve Saksonlar gibi barbarlar Roma'ya akınlar düzenlemişlerdir.

³⁶ Pero (Perreau), "Aile İsmi Türkiye'ye Nasıl İthal Etmelidir?," 53.

³⁷ Türköz, *Naming and Nation-building in Turkey The 1934 Surname Law*, 13.

uygulamasının Orta Çağ'da unutulduğunu, ancak ihtiyaç sebebiyle kendiliğinden tekrar ortaya çıktığını anlatmıştır³⁸.

Almanca konuşan topluluklar 11. yüzyıldan 16. yüzyıla kadar olan dönemde ikinci isimler kullanmaya başlamışlardır. Sabit olmayan ve sonraki nesile aktarılmayan bu ikinci isimler birer aile adı olmamıştır. 17. yüzyıldan itibaren zorunlu aile ismi belirlemek için hukuki düzenlemeler yapılmıştır³⁹.

Soyadı kullanımını 9. yüzyılda Venedik'te yapılan ticari fuarlara dayandırılanların yanında Fransa'dan diğer ülkelere yayıldığını kabul edenler de vardır⁴⁰. Bazı yazarlar ise Fransa'da aile isimlerinin 12. yüzyılda oluşmaya başladığını ileri sürmüşlerdir. Bu dönemde feodalitenin ortadan kalkmasıyla özgürleşen serfler kendilerine ait aile isimleri almışlardır⁴¹. Slavlar Avrupa medeniyetinden etkilenecek Büyük Petro zamanında aile ismi kullanmaya başlamışlardır.⁴²

İngiltere 1045 yılında İrlandalılara soyadı kullanımını zorunlu hale getiren bir kanun çıkarmıştır⁴³. İngiltere'ye aile isimleri Norman baronları ile girmiştir. 1066'daki Norman istilasına kadar aile isimleri bulunmamış, kişisel adlar kullanılmıştır. Aile isimleri 12. yüzyılda bile çok yaygınlaşmamış, hizmetçi sınıfın 14. yüzyıla kadar kalıcı aile isimleri olmamıştır. Aile isimleri Orta Çağ'ın sonlarından itibaren yer edinmiştir⁴⁴.

Pero, 1927 yılında uygar milletlerin bir kısmının sadece kişisel isimleri tanıdığını, bir kısmının ise ailenin tüm üyelerinin kullandığı aile isimlerini de kabul ettiğini belirtmiştir. Daha eski olan kişisel isimlerin kullanımı usulünün zamanla kalktığından ve aile ismi usulünün kullanımının kademeli olarak arttığından bahsetmiştir.⁴⁵

³⁸ "TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:IV, İçtima:3, Birleşim:69," 199.

³⁹ Kathrin Drager ve Mirjam Schmuck, "The German Surname Atlas Project- Computer-based surname geography," içinde *Names in multi-lingual, multi-cultural and multi-ethnic contact. Proceedings of the 23rd International Congress of Onomastic Sciences*, 2009, 319.

⁴⁰ Sylvie Nautre, *Le nom en droit compare*, 12'den aktaran Türköz, *Naming and Nation-building in Turkey The 1934 Surname Law*, 14.

⁴¹ Abdullah Cevdet, "Aile İsimlerinin Menşeleri," 3819.

⁴² Pero (Perreau), "Aile İsmi Türkiye'ye Nasıl İthal Etmelidir?," 53.

⁴³ Moroğlu, "Kadının Soyadı," 283.

⁴⁴ David Hey, *Family Names and Family History* (New York: Cambridge University Press, 2000), 31, 51. Eno, "How Family Names Grow," 9. Deborah J. Anthony, "To Have, to Hold, and to Vanquish: Property and Inheritance in the History of Marriage and Surnames," *British Journal of American Legal Studies* 5, sayı 1 (2016): 225.

⁴⁵ Pero (Perreau), "Aile İsmi Türkiye'ye Nasıl İthal Etmelidir?," 53.

2. Soyadına İlişkin Bazı Kanunlaştırmalar

Soyadına ilişkin ilk düzenlemelerin salt bir soyadı kanunu şeklinde olmayıp, medeni kanunların veya farklı düzenlemelerin içerisinde yer aldığı anlaşılmaktadır. 18. yüzyılın sonuna doğru başlayan düzenlemeler 19. yüzyıl boyunca devam etmiştir. Soyadına ilişkin ilk kanunun Yahudileri asimile etmek için çıkarıldığı, daha sonra Yahudileri ifşa etmek için kullanıldığı ileri sürülmüştür. 1787 yılında Avusturya’da Yahudilerin Almanca isim ve soyadı almaları için kanun çıkarılmış, mevcut listelerden soyadı verilmiştir⁴⁶.

Almanya hakimiyetinde Almanca konuşulan bölgelerde aile isminin zorunlu olmasına ve değiştirilememesine yönelik düzenlemeler yapılmıştır⁴⁷. Alman hukukunda 1794 yılında Prusya’da soyadına ilişkin bir kanun yürürlüğe girmiş, 1896 Alman Medeni Kanunu’nda soyadı ile ilgili hükümlere yer verilmiştir⁴⁸.

Fransa 19. yüzyılın başında 1808, 1811 ve 1813 yıllarında üç kararname ile Fransa’da yaşayan ve sadece kişisel isim kullanan Museviler, Flemenkler ve diğer Fransa İmparatorluğu mensupları için aile ismi kullanma zorunluluğu getirmiştir. Fransız vatandaşı olmak isteyen Hindistan, Tunus ve Cezayir yerlilerine yönelik aile ismi seçme zorunluluğu getiren kanunlar ise 1881 ile 1920 yılları arasında farklı tarihlerde düzenlenmiştir.⁴⁹

Soyadı düzenlemelerine ve kullanımının yaygınlaşmasına Almanya ve Fransa’nın öncülük ettiği görülmektedir. 19. yüzyıl boyunca soyadı düzenlemeleri sürmüştür. Örneğin Japonya’da 1868-1912 yılları arası Meiji döneminde düzenlemeler yapılmıştır. 1875 tarihli Koseki Kanunu ile soyadı kullanımı zorunlu hale getirilmiştir⁵⁰. Romanya 1895 yılında aile ismi kullanmayan köylülerine aile ismi almalarını zorunlu kılmıştır⁵¹.

Soyadına ilişkin kanunlaştırmalar 20. yüzyılda artmıştır. 1920 yılında Finlandiya bütün vatandaşlarına aile ismi almalarını emretmiştir. 1923 yılında

⁴⁶ Ekinci, “İyi Paraya İyi Soyadı”.

⁴⁷ Drager ve Schmuck, “The German Surname Atlas Project- Computer-based surname geography,” 319.

⁴⁸ Nazan Moroğlu, “Kadının Kimlik Sorunu ‘Kadının Soyadı’,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*2, sayı 99 (2012): 248.

⁴⁹ Pero (Perreau), “Aile İsmi Türkiye’ye Nasıl İthal Etmelidir?,” 53–54.

⁵⁰ Hiromi Taniguchi ve Gayle Kaufman, “Attitudes Toward Married Persons’ Surnames in Twenty-First Century Japan,” *Gender Issues* 37 (2020): 207.

⁵¹ Pero (Perreau), “Aile İsmi Türkiye’ye Nasıl İthal Etmelidir?,” 54.

Norveç ülkede aile ismi taşımayanlara bu zorunluluğu getirmiştir.⁵² İran ve Türkiye bu dönemde soyadı kanunu çıkaran diğer ülkelerdir. İsrail 1956 yılında vatandaşlarının soyadı taşımalarını zorunlu kılan bir isim kanunu çıkarmıştır⁵³.

Az sayıda ülke soyadı kullanımını reddetmiştir. Bu ülkelerden İzlanda 20. yüzyıl başındaki tartışmalardan sonra soyadı kullanımını bırakmış ve baba adlarının kullanıldığı patronimik sisteme dönmüştür⁵⁴. Soyadı kullanımını tercih eden ve hukuki düzenleme yapan ülke sayısı ise çok fazla olup çalışmanın kapsamını aştığından hepsine yer verilmemiştir.

B. Türklerde Aile İsmi Tarihçesi

1. Türklerde Soyadı Kanunu Öncesi Aile İsimleri

Türkler, eski dönemlerden itibaren ayırt edici ikinci isimleri kullanmışlardır⁵⁵. Kazım Özalp 1934 yılındaki meclis konuşmasında soyadından “Türk tarihinin eski çağlarında yaşamış olan bu güzel töre” şeklinde bahsetmiştir. Kanunun esbab-ı mucibe layihasında ise Türkler arasında soy adı kullanmanın töre olduğu belirtilmiştir⁵⁶.

Türklerin aile adı kullanmasını beş dönemde ele alan Gökalp, ilk dönemde boy adlarının aile adı olarak kullanıldığını aktarmıştır. Boy adının genellikle küçük adın önünde bazen de arkasında kullanıldığı görülmüştür⁵⁷. Şapolyo⁵⁸ da boy isminin kullanıldığı dönemi Gökalp gibi aile isimlerinin ilk dönemi olarak belirtmiştir.

Gökalp, ikinci dönem olarak adlandırdığı sonraki dönemlerde Kozanoğulları gibi aile isimlerinin, üçüncü dönemde zade kelimesinin

⁵² Pero (Perreau), 54.

⁵³ Moshe Naor, “The Israeli Names Law: National Integration and Military Rule,” *Israel Studies* 21, sayı 2 (2016): 133.

⁵⁴ Kendra Willson, “Name Law and Gender in Iceland,” *UCLA Center for the Study of Women*, 2009, 8–9.

⁵⁵ Ünal Özkorkut, “Kadının Vazgeçilebilir Kişilik Hakkı: Soyadı - Kadının Soyadı Üzerindeki Hakkının Türkiye’deki Tarihsel Gelişimi,” 24. Moroğlu, “Kadının Soyadı,” 283.

⁵⁶ Çoker, *Türk Parlamento Tarihi TBMM - IV. DÖNEM (1931-1935)*, 1:180.

⁵⁷ Yunus Emre’nin ikinci adı olan Emre’nin bir Oğuz boyu olduğu örnek olarak verilmiştir. Gökalp, “Türklerde Aile Adları,” 14–15.

⁵⁸ Enver Behnan Şapolyo, *Türk Soyadı 3396 Türk Adı* (İstanbul: Köyhocası Matbaası, 1935), 11.

eklendiği aile isimlerinin, dördüncü dönemde küçük addan sonra baba adının aile adı olarak kullanıldığını tespit etmiştir. Dördüncü devirde Avrupalıların taklit edildiği ve aile isminin küçük addan sonra kullanıldığı dile getirilmiştir. Ancak aile isimleri yerleşmemiş olduğundan baba adı tercih edilmiştir. Gökalp beşinci dönemin gelecekte gerçekleşeceğini belirtmiştir⁵⁹. Şapolyo'nun Türklerde aile isimlerine ilişkin oluşturduğu devirler Gökalp ile aynıdır. Gelecekteki beşinci devirden bahsetmediği için aile isimlerini dört devirde ele almıştır⁶⁰.

Osmanlı Devleti döneminde baba adı kişilerin ayırt edilmesi amacıyla kullanılmıştır⁶¹. Arapların kullanımına benzeyen bu sistemin, İslam kültürünün etkisiyle onlardan geçmiş olması muhtemeldir. 1934 yılına kadar aile lakapları da soyadı yerine kişiler için kullanılmıştır⁶². Sicill-i ahval defterlerinde baba adlarının yanı sıra aile isimlerine ulaşmak da mümkündür⁶³. Kütükoğlu incelediği 1840 yılına ait temettü defterinde bulunan aile isimlerini nakletmiş, aile isimlerinin temettü defterlerinde yer aldığını belirtmiştir⁶⁴. İkinci de Osmanlılar zamanında her ailenin bir lakabı olduğu düşüncesindedir⁶⁵.

Nüfusla ilgili konuları düzenleme yetkisi verilen Şura-yı Devlet, 1874 yılında nüfus sayımına ve yazımına ilişkin üç nizamname, 1881 yılında ise Sicill-i Nüfus Nizamnamesini hazırlamıştır. Sicile kaydolana nüfus tezkeresi verilmiştir⁶⁶. Nüfus tezkerelerinde anne ve baba adlarının yanında isim ve şöhret bilgileri yer almıştır.

⁵⁹ Gökalp, "Türklerde Aile Adları," 15.

⁶⁰ Şapolyo, *Türk Soyadı 3396 Türk Adı*, 11–12.

⁶¹ Sicill-i ahval defterlerinde memurların baba adı ayırt edici bilgi olarak yer almıştır. Gülden Sarıyıldız, "Sicill-i Ahval Defterleri," içinde *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2009. Aynı ismi taşıyan çocukların ayırt edilmesi amacıyla patronimik denilen babadan gelen isimlerin kullanılması, Yahudiler, Araplar ve klan halinde yaşayan İskoç dağlılarında yaygın olan bir yöntemdir. Eno, "How Family Names Grow," 9.

⁶² Neşe Özden vd., ed., *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-II* (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2023), 511.

⁶³ Develili memurlar üzerine bir çalışmada aile isimleri Hekimzade, Develizade, Unkapanızade, Hacı Kösezade, Kerim Ağazade, Çekeneroğlu ve Topal İmamoğlu şeklinde tespit edilmiştir. İbrahim Öztürk, "Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Develili Memurlar," *Gaziantep University Journal of Social Sciences* 21, sayı 4 (2022): 2482.

⁶⁴ Mübahat S. Kütükoğlu, "Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri," *BELLETEREN* 59, sayı 225 (1995): 399.

⁶⁵ Ekrem Buğra Ekinci, "Aile Adından Soyadı mı Olur?," 20 Temmuz 2011, <https://ekrembugraekinci.com/article/?ID=347>.

⁶⁶ Cevdet Küçük, "Ceride Nezareti," içinde *TDV İslam Ansiklopedisi*, 1993.

1914 (H.1330) tarihli Nüfus Kanunu'nun⁶⁷ ikinci maddesinde adın dışında "şöhret namı"⁶⁸ olarak ifade edilen tanınırlık unsurunun sicile kaydedilmesi düzenlenmiştir. Şöhret namı kullanılması bir zorunluluk olmayıp, sadece sahip olanların bunu kaydettirmesi düzenlenmiştir. Osmanlı Devleti döneminde verilen nüfus tezkereleri 1928 yılına kadar kullanılmıştır. 1928 yılında yine Osmanlı Türkçesi ile yazılan 32 sayfalık hüviyet cüzdanları dağıtılmıştır. Belgeler Latin harflerinin kabulünden sonra nüfus hüviyet cüzdanı adıyla yeniden basılmıştır. Belgelerde kişinin anne ve baba adının yanı sıra aile ismi, lakabı ve şöhreti bilgi olarak yer almıştır.

2. Türkiye'de Soyadı Kanunu'nun Gündeme Gelmesi

Türk hukukunda soyadından önce aile ismi kavramının tercih edildiği görülmektedir. 1926 yılında yürürlüğe giren Türk Kanun-ı Medenisinde isim ve aile ismi kavramlarına ilişkin düzenlemeler sekiz maddede yer almıştır. İsim ile ilgili maddeler ismin himayesine ve değişmesine ilişkin 25 ve 26'nci maddelerdir. 126'ncı maddede evliliği feshedilen kadının aile ismini tekrar alacağı, 141'inci maddede⁶⁹ boşanan kadının aile adını kullanması, 257'nci maddede evlatlığın evlatlık alanın aile ismini taşıyacağı, 259'uncu maddede nesebi sahih çocuğun babasının ismini taşıyacağı, 311'inci maddede evlilik dışı doğan çocuğun annesinin aile ismini taşıyacağı, 312'nci maddede babayla soy bağı kurulan çocuğun babanın aile ismini taşıyacağı hükümleri yer almıştır. Ancak Türk Kanun-ı Medenisi ile kişilere aile ismi taşıma zorunluluğu getirilmemiştir.

Medeni kanun soyadı kullanımını zorunlu hale getirmese de kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Soyadının kamuoyunun gündemine girmesiyle Türklerin aile ismi kullanmalarına ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Gökalp aile isimlerine ilişkin yazısında hükümetin resmi müdahalesi ile soyadı döneminin başlaması gerektiğinden bahsetmiştir⁷⁰. Abdullah Cevdet Türklerin aile isimlerine kadimden beri itibar ettiğini, Anadolu'da aile isimlerinin kullanılmakta olduğunu, sadece İstanbul ve

⁶⁷ "Nüfus Kanunu," içinde *Düstur 2/6* (İstanbul: Matbaa-i Amire, 1914), 1244–54.

⁶⁸ Soyadı Kanunu görüşmeleri sırasında Refet Bey şöhret ifadesinin aile ismine karşılık olarak "nom de familie" ibaresinden tercüme edildiğini ileri sürmüştür. "TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:IV, İçtima:3, Birleşim:69," 195–96.

⁶⁹ Kanunun 141'inci maddesi 14.11.1990 tarihli 3678 sayılı Kanun m. 4 ile değiştirilmiştir. Bu maddede boşanan kadının bekarlık soyadını alacağı, menfaati varsa ve kocaya zarar vermiyorsa kocanın soyadını kullanabileceği düzenlenmiştir.

⁷⁰ Gökalp, "Türklerde Aile Adları," 15.

Edirne civarında yaşayan ailelerin aile ismi bulma konusunda zorlanacağını ileri sürmüştür⁷¹. Vatandaşlar okuyucusu oldukları gazetelere soyadı kanunu hazırlanmasına ilişkin öneriler göndermişlerdir⁷².

Kamuoyundaki görüşler 1929 yılında karşılık bulmuş ve herkesin aile ismi almasına ilişkin bir kanun layihası, görüşleri alınmak üzere bakanlıklara gönderilmiştir⁷³. Refet Bey kanun tasarisına ilişkin meclis oturumunda Ankara'nın bir mahallesine ait nüfus sicilini incelediğini ve 77 aileden 50 tanesinin aile isminin kayıtlı olduğunu, 22 tanesinin ise aile isminin bulunmadığını belirtmiştir⁷⁴. Kanunun esbab-ı mucibe layihasında köylerde soy adı kullanmayan neredeyse hiçbir aile ve fert olmadığı belirtilmektedir⁷⁵. Bu ifade soy adının uygulamada var olduğunu ve kanunla zorunlu hale getirildiğini ve kayıt altına alındığını göstermektedir.

Refet Bey, medeni kanunun hemen ardından çıkarılması gereken soyadı kanunu için geç kalındığını beyan etmiştir⁷⁶. Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, kanun görüşmeleri sırasında İran'ın altı yıl önce soyadına ilişkin kanun çıkardığını dile getirmiştir⁷⁷. İkinci, İran Şahı Rıza Pehlevi tarafından çıkarılan ve Pers mitolojisine uygun soyadları alınmasını emreden kanunun Türkiye'ye ilham olduğu görüşündedir⁷⁸.

Türk hukukunda soyadı konusunda 1934 yılında çıkarılan Soyadı Kanunu⁷⁹ bir dönüm noktasıdır. Bu tarihten önce kişiler baba adlarıyla, aile adlarıyla, ünvanlarıyla, lakaplarıyla, meslekleriyle, memleketleriyle ve benzeri ayırt edici özellikleriyle anılmışlardır. Soyadı Kanunu'nun 1'inci maddesi ile soyadı taşımak Türk vatandaşlarına zorunlu tutulmuştur. Kanun kimlerin, nasıl, hangi süre içerisinde, hangi kıstaslarla soyadı belirleyebileceğini düzenlemiştir. Kanunun yayımlanma tarihinden altı ay sonra yürürlüğe gireceği 14'üncü maddesinde belirtilmiştir. Buna göre kanunun yürürlük tarihi 2 Ocak 1935 olarak belirlenmiştir.

⁷¹ Abdullah Cevdet, "Aile İsimlerinin Menşeleri," 3818.

⁷² Zakir Avşar ve Elif Emre Kaya, "Cumhuriyet Türkiye'si'nin Halkçılık Uygulamaları: Soyadı Kanunu Örneği," *Turkish Studies* 8, sayı 5 (2013): 78.

⁷³ "Herkesin Aile İsmi Olacak," *Akşam Gazetesi*, 09 Nisan 1929, 2.

⁷⁴ Refet Bey Kalaba, Peçenek ve Solfasol köylerinin kayıtlarını da konuşmasında aktarmış ve genellikle aile isimlerinin kayıtlı olduğunu belirtmiştir. "TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:IV, İçtima:3, Birleşim:69," 191.

⁷⁵ Çoker, *Türk Parlamento Tarihi TBMM - IV. DÖNEM (1931-1935)*, 1:180.

⁷⁶ "TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:IV, İçtima:3, Birleşim:69," 191.

⁷⁷ "TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:IV, İçtima:3, Birleşim:70," 18 Haziran 1934, 223.

⁷⁸ İkinci, "Aile Adından Soyadı mı Olur?"

⁷⁹ "Soyadı Kanunu," *Resmî Gazete, Sayı: 2741*, 02 Temmuz 1934.

Soyadı Kanunu ile bağlantılı üç kanun daha aynı yıl yürürlüğe girmiştir. Mustafa Kemal'e soyadı verilmesine ilişkin çalışmalarda Konya mebusu Naim Hazım Onat'ın teklif ettiği "Atatürk" ismi kabul görmüştür⁸⁰. 21 Haziran 1934 tarihli Soyadı Kanunu'ndan yaklaşık beş ay sonra 24 Kasım 1934'te, İsmet İnönü ve arkadaşlarının teklif ettiği Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'e Atatürk soyadının verilmesi hakkında kanun⁸¹ çıkarılmıştır. Daha sonra kabul edilen bir kanunla Atatürk isminin ön ad ve soyadı olarak başkası tarafından kullanılması yasaklanmıştır⁸². 26 Kasım 1934'te ise ağa, hacı, paşa, hazret gibi lakap ve ünvanların kaldırılmasına ilişkin kanun⁸³ yürürlüğe girmiştir. Daha önce Bakanlar Kurulu'nda kabul edilmiş olan Soyadı Nizamnamesi 27 Aralık 1934 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır⁸⁴.

Soyadı Kanunu'na ilişkin kanunun kabul edilmesinden önceki eleştiriler 1940'lı yıllara kadar gündemden düşmüştür. Eleştiriler 1940'lı yıllarda tekrar gündeme gelmiş; ancak kanunun değiştirilmesi girişimleri başarıya ulaşmamıştır⁸⁵.

C. Soyadı İhtiyacını Doğuran Sebepler

Soyadı ihtiyacını doğuran sebepler aynı zamanda soyadının yararları veya işlevleri ile paraleldir. Soyadının bireyin ayırt edilmesi, soya işaret edilmesi ve statüyü belirtmesi gibi fonksiyonları vardır⁸⁶.

⁸⁰ Saffet Arıkan tarafından teklif edilen "Türkatası" ismi söyleniş zorluğu gerekçesiyle reddedilmiştir. Durmuş Yalçın, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, c. 2 (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2008), 264.

⁸¹ "Kemal öz atlı Cümhur Reisimize verilen soy adı hakkında kanun," *Resmi Gazete*, Sayı:2865, 24 Kasım 1934.

⁸² Avşar ve Emre Kaya, "Cumhuriyet Türkiyesi'nin Halkçılık Uygulamaları: Soyadı Kanunu Örneği," 81.

⁸³ "Efendi, Bey, Paşa Gibi Lakap ve Ünvanların Kaldırılmasına Dair Kanun," *Resmi Gazete*, Sayı:2867, 26 Kasım 1934. Kanun tasarısının gerekçesinde, kanunun vatandaşlar arasında eşitliği sağlamayı ve eşitliği zedeleyecek ünvanları kaldırmayı amaçladığı belirtilmiştir. Gerekçe için bkz. Çoker, *Türk Parlamento Tarihi TBMM - IV. DÖNEM (1931-1935)*, 1:186-88. "Geçmişten kalma 'içtimai üstünlük doğuran ünvanlar' ağa, bey, efendi, paşa tüm kalktı," *Hakimiyeti Milliye*, 27 Kasım 1934.

⁸⁴ "Soyadı Nizamnamesi," *Resmi Gazete*, Sayı: 2891, 27 Aralık 1934.

⁸⁵ Mithat Atabay, "Soyadı Kanunu ve Bu Konuda Yapılan Tartışmalar," *Tarih Dergisi*, sayı 42 (2005): 231-48.

⁸⁶ Abik, *Kadının Soyadı ve Buna Bağlı Olarak Çocuğun Soyadı*, 47 vd. Tanınmış olduklarını ileri sürerek Soyadı Kanunu'na karşı çıkan Adnan ve Halide Edip çifti tepki olarak Adıvar soyadını almışlardır. Benzer şekilde lakaplar olduğu için soyadına gerek olmadığını ileri süren Nihal Atsız aldığı Atsız soyadı ile tepkisini ortaya koymuştur. Emine Gürsoy Naskali, *Cumhuriyet Tarihi Soyadı Hikayeleri* (İstanbul: Doğan Kitap, 2013), 1.

Soyadı, sadece ön adın kullanılmasından doğacak birtakım sakıncaları giderebilir. Hukuki hayatta ortaya çıkabilecek karışıklıkların önüne geçebilir ve işleyişi kolaylaştırabilir. Pero, soyadının evlenme engellerinin uygulanabilmesini, miras paylaşımını, tapu kayıtlarını, askerlik işlemlerini, oy kullanma işlemlerini, cirantaların tespitini kolaylaştıracağını anlatmıştır⁸⁷. Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, Soyadı Kanunu görüşmelerinde soyadının karışıklıkları önleme işlevine dikkat çekmiş, ordu gibi her yıl binlerce kişinin dahil olduğu kurumların buna ihtiyacı olduğunu belirtmiştir⁸⁸.

Soyadının bulunmaması özellikle Osmanlı klasik çağında birtakım sorunlara sebep olmuştur. Örneğin sahte görevlendirme beratı oluşturan kişiler, devlet tarafından görevlendirilmiş gibi bir şehre gidip görev yapabilmişlerdir. Bu sorunu çözümlenmek amacıyla beratlarla görevlendirilen kişilerin fiziksel özellikleri yazılmaya başlanmıştır⁸⁹. Fiziksel özelliklerin yazılmasına temettü defterlerinde de rastlanmaktadır⁹⁰. 1914 tarihli Nüfus Kanunu'nun ikinci maddesinde erkeklerin dış görünüşlerinin ve ayırt edici izlerinin sicilde yazılması düzenlenmiştir. Bu hükmün de soyadı kullanılmamasının yaratabileceği sorunları gidermek amacıyla konulduğu anlaşılmaktadır.

Soyadı kullanımının siyasi sebepleri de vardır. Soyadı, 11. yüzyılda İngiltere'de İrlandalılara karşı, 20. yüzyılda Avusturya ve Almanya'da Yahudilere karşı kontrol aracı olarak kullanılmıştır⁹¹. İsrail de ülkedeki Arap nüfusu denetlemek ve kontrol etmek amacıyla bir soyadı düzenlemesi yapmıştır⁹². İngiliz toprak sahipleri, kendilerini mülkleriyle özdeşleştirmek

⁸⁷ Pero, soyadı olmasa akrabalar arasındaki evlenme engellerine uymak mümkün olmazdı örneğini aktarmıştır. Genel olarak ifadeleri doğru olsa da örnek bakımından soyadının tek başına evlenme engellerine uymayı sağlaması mümkün görünmemektedir. Pero (Perreau), "Aile İsmi Türkiye'ye Nasıl İthal Etmelidir?," 54.

⁸⁸ "TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:IV, İçtima:3, Birleşim:69," 197.

⁸⁹ Medrese mezunlarının mülazemete kaydolmaları sırasında karışıklıklar yaşandığı ve kötüye kullanmalar olduğu için önlem olarak defterlere fiziksel özelliklerin yazılması düşünülmüştür. Mehmet Aykanat, "Klasik Dönemde Osmanlı Devletinde Hakim Adaylığı: Mülazemet," *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, sayı 34 (07 Haziran 2018): 165–88, <https://dergipark.org.tr/en/pub/taad/693668>. Tezkerelere benzer bilgiler yazılması hakkında bkz. Mehmet Zeki Pakalın, "Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü" (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1983), 3/491.

⁹⁰ Kütükoğlu, "Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri," 398–99.

⁹¹ Moroğlu, "Kadının Soyadı," 283.

⁹² Naor, "The Israeli Names Law: National Integration and Military Rule," 133.

için kalıtsal soyadları almışlardır⁹³. Türkiye’de soyadı ihtiyacının 1930’lu yılların psikolojisi ile bağlantılı, milliyetçilik akımı ve Türkçe çalışmalarıyla ilgili olduğu ileri sürülmüştür. Soyadı Kanunu’nun inkılapların bir parçası olduğu görülmektedir⁹⁴.

Aile isminin ataların hatırasını yaşatan bir uygulama olduğu düşünülmektedir. I. Dünya Savaşı sonrası Fransa askerlerinin ismini ihya düşüncesiyle 2 Temmuz 1923 tarihinde bir kanun çıkarmıştır⁹⁵. Soyadı Kanunu’nun hazırlanmasında emeği olan Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, soyadı kullanımı ile o aileye ismini veren kişinin, babasının, dedesinin hatırlanmış olacağını belirtmiştir⁹⁶. Günümüzde soyadı temel insan hakları arasında kabul edilmekte, kişiye kimlik kazandıran ve ölümsüzlüğe ulaştıran bir kavram olarak görülmektedir⁹⁷.

Soyadı kişinin bir aileye bağlılığını, bir soyla bağlantısını ortaya koyar⁹⁸. Soyadının aile bağlarını güçlendirdiği de ileri sürülmüştür⁹⁹. Aile isminin ailelerde istikrar, yardımlaşma ve samimiyeti artıracakı düşünölmüştür¹⁰⁰.

Soyadı, sınıflar arasındaki dayanışmayı kolaylaştıran bir uygulama¹⁰¹ olarak ifade edilmiştir. Doğrusu sınıfsal yapıyı kaldıran bir uygulama olmasıdır. Üstünlük belirten efendi, bey, paşa, ağa gibi ünvanların yasaklanması, sınıfsal yapıyı zorlaştıran bir düzenlemedir. Soyadı ile

⁹³ Hey, *Family Names and Family History*, 51.

⁹⁴ Sabit Dokuyan, “Soyadı Kanunu ve Kanunun Uygulanma Süreci,” *Tarih İncelemeleri Dergisi* XXXI, sayı 1 (2016): 130–32. Mehmet Şah Özcan ve İsmet Üzen, “Atatürk Döneminde Soyadı Kanunu’nun Çankırı’daki Yansıması,” *ÇKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 10, sayı Özel (2019): 131. Avşar ve Emre Kaya, “Cumhuriyet Türkiye’si’nin Halkçılık Uygulamaları: Soyadı Kanunu Örneği,” 83. Gürol Pehlivan, “Besim Atalay’ın Türk Büyükleri ve Türk Adları İsimli Eserinin Soyadı Kanunu Uygulamasındaki Rolü,” *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, sayı VII/1 (2021): 190–93. Türköz, *Naming and Nation-building in Turkey The 1934 Surname Law*, 2, 31 vd. Naor, “The Israeli Names Law: National Integration and Military Rule,” 135.

⁹⁵ Pero (Perreau), “Aile İsmi Türkiye’ye Nasıl İthal Etmelidir?,” 54.

⁹⁶ “TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:IV, İçtima:3, Birleşim:69,” 197.

⁹⁷ Yılmaz ve Çavuşoğlu, “Soyadı Üzerine Güncel Hukuki Sorunlar,” 5.

⁹⁸ Faruk Turinay, “Yabancı İrk ve Millet İsimlerinin Soyadı Olarak Kullanılması Yasağı ve Bir Anayasa Mahkemesi Kararının İncelenmesi,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, sayı 112 (2014): 31–32.

⁹⁹ Pero (Perreau), “Aile İsmi Türkiye’ye Nasıl İthal Etmelidir?,” 54.

¹⁰⁰ Gökalp, “Türklerde Aile Adları,” 15.

¹⁰¹ Pero (Perreau), “Aile İsmi Türkiye’ye Nasıl İthal Etmelidir?,” 54.

vatandaşlar arasında eşitsizlik yaratılmamış; Rum, Yahudi, Ermeni kökenli vatandaşlar istedikleri soyadlarını alabilmişlerdir¹⁰².

Soyadının sağladığı kolaylıklardan biri de nüfusun kayıt altına alınması; doğum, ölüm, evlenme, boşanma gibi durumların istatistiki verilerinin daha kolay tespit edilmesidir¹⁰³. Sosyal bilimlerde demografik çalışmalarda soyadından yararlanılmaktadır¹⁰⁴.

III. SOYADI KANUNU VE UYGULAMASI

A. Soyadı Seçiminin ve Kullanımının Teşviki

Soyadı Kanunu 2 Temmuz 1934 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunun 6 ay sonra uygulanmaya başlayacağı ve işlemlerin 1,5 yıl süreceği toplam iki yıllık bir süreç planlanmıştır.

Soyadı belirlemek için beyanda bulunma usulü uygulanırsa, bunun zorunlu tutulması uygun görülmüştür. Vatandaşları beyana zorlamak için para cezası veya bir sonraki seçimde oy kullanma hakkından mahrumiyet yaptırımını uygulanması düşünülmüştür¹⁰⁵.

Kanunun uygulanmaya başlayacağı 2 Ocak 1935 gününden önce hazırlıklar yapılmıştır. Bu tarih beklenmeden tescil işlemleri başlamıştır. Çeşitli kurumlara yazılar yazılmıştır. Memurların ocak ayı sonuna kadar soyadı belirleyerek halka öncülük yapmaları talep edilmiştir¹⁰⁶. Gazetelerde soyadı alanların haberleri yayınlanmıştır¹⁰⁷. Soyadı seçme süresinin sona ereceği 2 Temmuz 1936 tarihinden önce gazeteler vatandaşlara hatırlatmalar yapmıştır¹⁰⁸.

Soyadı kullanımının yaygınlaşması için Atatürk’ün bizzat devreye girdiği görülmektedir. Atatürk, yakınındaki arkadaşlarına soyadları önermiş

¹⁰² Avşar ve Emre Kaya, “Cumhuriyet Türkiye’sinin Halkçılık Uygulamaları: Soyadı Kanunu Örneği,” 83.

¹⁰³ Dokuyan, “Soyadı Kanunu ve Kanunun Uygulanma Süreci,” 132.

¹⁰⁴ Mazieres ve Roth, “Large-scale Diversity Estimation Through Surname Origin Inference,” 1.

¹⁰⁵ Pero (Perreau), “Aile İsmi Türkiye’ye Nasıl İthal Etmelidir?,” 56–57.

¹⁰⁶ Dokuyan, “Soyadı Kanunu ve Kanunun Uygulanma Süreci,” 147–48.

¹⁰⁷ “Yeniden Soyadı alan mebuslar,” *Kurun*, 23 Kasım 1934.

¹⁰⁸ “Bir An Evvel Soyadı Seçip Tescil ettiriniz,” *Uyanış*, 27 Şubat 1936. “Soyadı alma için konulan müddet bitiyor,” *Ulus Gazetesi*, 12 Haziran 1936.

veya vermiştir¹⁰⁹. Kendisi de İsmet Paşa ve arkadaşları tarafından teklif edilen 24 Kasım 1934 tarihli kanunla¹¹⁰ Atatürk soyadını almıştır. Cumhuriyet Halk Partisi il ve ilçe teşkilatlarına ve Halkevlerine gönderdiği yazılarla, alınan soyadlarının bildirilmesini, soyadı işinin sahiplenilerek halka anlatılmasını istemiştir¹¹¹. Başbakanlık tarafından seçilen soyadlarının yazışmalarda kullanılması hakkında bir tamim gönderilmiş ve gazetelerde yayınlanmıştır¹¹².

Kanunun çıkmasından önce Pero bazı önerilerde bulunmuştur. Soyadı belirlendikten sonra vatandaşların kullanımının yaygınlaşması için bazı önlemler alınmasının gerekli olduğunu belirtmiştir. Her vatandaşa soyadının yer aldığı kimlik kartlarının verilmesi ve resmi makamlara başvurularında bu kartların istenmesi gibi uygulamalar, vatandaşın soyadına alışmasını kolaylaştıracaktır. Ayrıca kimlik kartını ibraz etmeyenlere yönelik yaptırımlar da düşünülmelidir¹¹³. Soyadı seçiminden sonra soyadı kullanımının yaygınlaşması için yazılar yazılmıştır¹¹⁴.

Soyadını kullanmayanlara bazı idari tedbirler ve yaptırımlar uygulanabileceği üzerinde durulmuştur¹¹⁵. Vatandaşlar, Soyadı Kanunu'nun 7'nci maddesinde kanunun yayımlanmasından itibaren iki yıl içinde nüfus kütüğüne kaydedilmek üzere bildirmekle yükümlü tutulmuşlardır. Kanunun 12'nci maddesinde soyadı beyan etmeyenlere para cezası yaptırımı yer almıştır. İki yıllık soyadı seçme süresinin tamamlanmasından sonra soyadı almayanlara ceza verileceği gazetelere yansımıştır¹¹⁶. Ancak Dahiliye

¹⁰⁹ Atatürk yazdığı mektupla İsmet Paşa'ya zafer kazandığı yer olan İnönü'yü soyadı olarak vermiştir. Manevi kızı Sabiha Hanım pilot olmasından dolayı Gökçen soyadını almıştır. Özden vd., *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-II*, 513. Dokuyan, "Soyadı Kanunu ve Kanunun Uygulanma Süreci," 154. Avşar ve Emre Kaya, "Cumhuriyet Türkiye'si'nin Halkçılık Uygulamaları: Soyadı Kanunu Örneği," 82-83.

¹¹⁰ "Kemal öz atlı Cümhur Reisimize verilen soy adı hakkında kanun".

¹¹¹ Dokuyan, "Soyadı Kanunu ve Kanunun Uygulanma Süreci," 155-56.

¹¹² "Soyadı Başvekaletin mühim bir tamimi," *Yeni Asır*, 04 Mayıs 1938.

¹¹³ Pero (Perreau), "Aile İsmi Türkiye'ye Nasıl İthal Etmelidir?," 59.

¹¹⁴ Muhittin Birgen, "Soyadlarımızı Kullanmaya alışalım," *Son Posta*, 09 Mayıs 1938.

¹¹⁵ B. Felek soyadı yer almayan postaların kabul edilmemesi yaptırımını eleştirmiş, başka yaptırımlar bulunması gerektiği üzerinde durmuştur. B. Felek, "Soyadı Meselesi," *Tan Gazetesi*, 15 Mayıs 1937.

¹¹⁶ Haberde mazereti olanlara ceza verilmediği, mazeretsiz soyadı almayanlara kazaların idare heyetleri tarafından para cezası kesileceği, para cezasını ödemeyenlerin cezalarının hapis cezasına dönüşeceği bilgileri yer almıştır. "Soyadı Almayanlara Cezalar veriliyor," *Son Posta*, 30 Nisan 1937.

Vekaleti tarafından valiliklere gönderilen bir yazı ile ceza uygulanmayacağı bildirilmiştir¹¹⁷.

B. Soyadı Seçimi ve Soyadı Olamayacak İsimler

Soyadının kazanılma yollarından biri seçme yoluyla kazanmadır¹¹⁸. Bu yol soyadının ilk kez uygulanması sırasında tercih edilen bir yoldur. Her toplum kendi yapısına, tarihine, kültürüne, örf ve adetlerine, değer yargılarına uygun soy isimleri tercih etmiştir. Kişinin fiziksel özellikleri, mesleği, memleketi, ailesi ikinci bir isim olarak kullanılmıştır.

Soyadı seçiminde dikkate alınan her bir kıstasa ilişkin tarihten örnekler bulmak mümkündür. Kişiler köylerini veya mülklerinin bulunduğu ya da doğdukları yerleri ayırt edici bir yöntem olarak kullanmışlardır. Bazı bölgelerde ayırt edici isim olarak klan isimleri tercih edilmiştir. Çok sayıda millette vaftiz isimleri ikinci bir isim olarak yer almıştır. Baba adlarına veya aile adlarına getirilen eklerle oluşturulan soyadları tüm Batı'da örneği görülen uygulamalardır¹¹⁹. Romalılar fiziksel görünüşlerine uygun soyadları tercih etmişlerdir. İngilizlerin eski çağlarda kendilerini boyadıkları için renk belirten soyadlarına sahip oldukları ileri sürülmüştür. Bir diğer iddia renklerin birtakım semboller oluşturduğudur. Yerleşim yerleri, milliyetler, meslekler, eşyalar, alışkanlıklar soyadı olarak tercih edilmiştir¹²⁰. Baba adları ve lakaplar İngiltere'de soyadı seçiminde kullanılan diğer kaynaklardır¹²¹. Almanca soyadlarının kökenini beş gruba ayıranlar olmuştur. Buna göre ilk isimler, meslekler, coğrafi veya etnik köken, yaşanan yer ve lakaplar soyadlarına kaynaklık etmiştir¹²². Örneklerden çeşitli kaynakların farklı yer ve zamanlarda ayırt edici isim olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

¹¹⁷ “Soyadı almayanlar için verilen karar,” *Son Posta*, 21 Kasım 1937.

¹¹⁸ Soyadının soybağı, evlat edinme, idari karar, mahkeme kararı, seçme ve evlenme yollarıyla kazanılması mümkündür. Kübra Kamelya Efedayioğlu, “Evli Kadının Soyadı Problemi,” *Ankara Barosu Dergisi* 77, sayı 4 (2019): 8–12. Kanun döneminde soyadı seçimi hikayelerini konu alan ve soyadı sahiplerinden derlenen hikayeleri yayımlayan kitap için bkz. Gürsoy Naskali, *Cumhuriyet Tarihi Soyadı Hikayeleri*.

¹¹⁹ Anglo-Saksonlarda -son, Germenlerde -von, İsveç'te -son, Danimarka ve Norveç'te -sen, Yunanlarda -idas ve -poulos, Slavlarda -iç, -iviç, -ov, -oviç, Lehlerde -ew, -ewitz, -ow, -owitz gibi ekler patronimik isimlere eklenecek kullanılmıştır. Eno, “How Family Names Grow,” 9–10.

¹²⁰ John Thomson ve J. F. Thomson, *What's in a Name? Surnames and their significance* (London: Swan Sonnen'schein & Co., Ltd., 1888), 7–11.

¹²¹ Hey, *Family Names and Family History*, 59–80.

¹²² Drager ve Schmuck, “The German Surname Atlas Project- Computer-based surname geography,” 319–20.

Türkler de aile ismi seçiminde Batıdaki örnekler gibi farklı kaynakları kullanmışlardır. Türklerde aile isimlerinin dört ana kaynaktan geldiği iddia edilmiştir. Birinci kaynak Osmanlı, Selçuki, Karamanlı, Danişmendi, Bayezidoğulları, Zülkadiroğulları gibi ataların isimleridir. İkinci kaynak dede meslekleridir ki Demircioğlu, Hafizoğlu, Çilingiroğlu, Kadıoğlu gibi isimler böyle ortaya çıkmıştır. Üçüncü kaynak ataların ayırt edici özellikleridir ki Köroğlu, Uzunoğlu, Topbaşoğlu, Kulaksızoğlu gibi soyisimlere kaynaklık etmiştir. Dördüncü kaynak kuvvetli hayvanların isimleridir. Kurdoğlu, Öküzoğlu, Karatayoğlu, Şahinoğlu gibi isimler buradan gelmiştir. Bu dört ana kaynak dışında farklı yollarla elde edilmiş ve sınıflandırmaya dahil olmayan çeşitli aile isimleri bulunmaktadır¹²³.

Soyadı Kanunu öncesi Türklerde kullanılan bu isimlerin kişilerin birtakım fiziksel veya karakteristik özelliklerini, mesleklerini, memleketlerini¹²⁴, soylarını ve aşiretlerini gösterdiği ve herhangi bir düzenlemeye, kurala bağlanmadığı anlaşılmaktadır¹²⁵.

Babanın ön adının soyadı olarak kullanılması usulünün, soyadının en temel yararı ve amacı olan vatandaşlar arasında karışıklığın önlenmesi amacını sağlamayacağı düşünülmüştür¹²⁶. Refet Bey soyadı tercihinin serbest bırakılmasını eleştirmiş, uygunsuz olanlar dışında herkesin yüzlerce seneden beri taşıdığı aile ismini taşımak zorunda olduğunu dile getirmiştir¹²⁷. Ancak kanunun uygulanmasında vatandaşların aile isimlerini soyadı olarak alamadığı, yüz binlerce aynı soyadının ortaya çıktığı ve daha çok karışıklığa sebep olduğu iddia edilmiştir¹²⁸.

Pero “gülünç ve münasebetsiz” isimlerin, ön ad olarak kullanılmakta olan isimlerin ve daha önce başka bir kişi tarafından alınmış soyadının soyadı

¹²³ Abdullah Cevdet, “Aile İsimlerinin Menşeleri,” 3818.

¹²⁴ Soyadı kullanımından önce askeri okullarda öğrencinin isminin sonuna doğduğu yer eklenerek kişiliği belirlenmeye çalışılmıştır. Özden vd., *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-II*, 511.

¹²⁵ Bu tespit Soyadı Kanunu’nun hazırlanma sürecindeki meclis tutanaklarına göre yapılmıştır. Ünal Özkorkut, “Kadının Vazgeçilebilir Kişilik Hakkı: Soyadı - Kadının Soyadı Üzerindeki Hakkının Türkiye’deki Tarihsel Gelişimi,” 24.

¹²⁶ Pero (Perreau), “Aile İsmi Türkiye’ye Nasıl İthal Etmelidir?,” 59.

¹²⁷ Refet Bey şeytan, mezbele, domuz, öküz bacağı, ayyaş, sarımsak, serseri gibi utanç verici, hayvanları anımsatan, onur kırıcı aile isimlerini değiştirilebilecek soy isimlere örnek olarak saymıştır. “TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:IV, İçtima:3, Birleşim:69,” 193-94.

¹²⁸ Ekinci, “Aile Adından Soyadı mı Olur?”

olarak seçilmesini yasaklamanın makul olduğunu belirtmiştir¹²⁹. Soyadı Kanunu'nun 3'üncü maddesinde genel ahlaka uygun olmayan veya iğrenç ve gülünç¹³⁰ olan soyadlarının da kullanılmayacağı belirtilmiştir. Madde hükmünde örneklendirme yapılmamıştır. Kanun sonrası çok sayıda uygunsuz ve gülünç soyadı ortaya çıkmıştır¹³¹.

Soyadı Kanunu'nun 3'üncü maddesinde kullanılmayacak soyadları düzenlenmiştir. Düzenleme sınırlı sayı şeklinde olmayıp, genel kriterler belirlenmiştir. Buna göre rütbe ve memuriyet¹³², aşiret¹³³ ve yabancı ırk ve millet isimleri¹³⁴ soyadı olarak kullanılmayacaktır. Kanunun 6'ncı maddesinde tarihte ün almış kişilerle ilişik anlatan soyadlarının, gerçeği yansıtmaması durumunda değiştirilmesinin mahkemeden istenebileceği düzenlenmiştir. Kanunun 8'inci maddesinde en büyük mülkiye memurunun

¹²⁹ Bu yasağın 23 Aralık 1920 tarihli Finlandiya'ya ait kanunda düzenlendiği belirtilmiştir. Pero (Perreau), "Aile İsmi Türkiye'ye Nasıl İthal Etmelidir?," 56.

¹³⁰ Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, iğrenç ve gülünç tespitini en büyük mülkiye memurunun yapacağını, Avrupa'da da bu şekilde olduğunu belirtmiştir. "TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:IV, İçtima:3, Birleşim:71," 21 Haziran 1934, 247.

¹³¹ İkinci telefon rehberine rastgele göz atılsa çok sayıda uygunsuz soyadına rastlanabileceğini, Yılan, Çıyan, Deli, Eşekçalan, Kazma, Özdangalakoğlu, Dönek gibi soyadı örneklerinin var olduğunu dile getirmiştir. İkinci, "Aile Adından Soyadı mı Olur?". Gülünç isimlerin dünyada da sorun olduğu anlaşılmaktadır. Hatta gülünç isimlerin istisna değil genel kural gibi yaygın olduğu ifade edilmiştir. Thomson ve Thomson, *What's in a Name? Surnames and their significance*, 5.

¹³² Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, güncel kullanılan memuriyet ve rütbelerin soyadı olamayacağını, çünkü görevlerin ve rütbelerin değişken olduğunu, kullanımdan kalkmış olanların ise soyadı olarak alınabileceğini belirtmiştir. "TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:IV, İçtima:3, Birleşim:71," 247.

¹³³ Kanunun 3'üncü maddesi üzerindeki müzakerelerde Hamdi Bey aşiret isimlerinin bazılarının köy adı olduğunu ve yasaklanmasının uygun olmadığını dile getirmiştir. Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, aşiret isimlerinin binlerce kişinin soyadını almaması amacıyla yasaklandığını, köy adı olanların serbest olduğunu belirtmiştir. "TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:IV, İçtima:3, Birleşim:71," 245-46.

¹³⁴ Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Çerkes, Kızılbaş, Bektaş, Arap, Çeçen gibi isimlerin ayrılıkları körükleyeceği gerekçesiyle yasaklandığını açıklamıştır. "TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:IV, İçtima:3, Birleşim:71," 246. Hıristiyan vatandaşların öz Türkçe soyadı almak zorunda olmadığı bir gazete haberine yansımıştır. Çoğunluğu soyadına sahip gayrimüslim vatandaşların sadece bu soyadlarını tescil ettirecekleri belirtilmiştir. "Soyadı Muamelesi," *Son Posta*, 22 Nisan 1936. Süryani kökenli bir Türk vatandaşı Süryanice bir soyadı almak için dava açmış, dava sırasında Soyadı Kanunu'nun 3'üncü maddesi somut norm denetimi yoluyla Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmiştir. Mahkeme maddede geçen "yabancı ırk ve millet isimleri" ibaresinin Anayasaya aykırı olmadığına 2011 yılında karar vermiştir. Turinay, "Yabancı İrk ve Millet İsimlerinin Soyadı Olarak Kullanılması Yasağı ve Bir Anayasa Mahkemesi Kararının İncelenmesi".

soyadlarının kanunun istediği şekilde uygun olup olmadığını denetleyeceği hükmü yer almıştır. Soyadı Nizamnamesinde de benzer hükümlerin yer aldığı görülmektedir.

Kanunun 3'üncü maddesi üzerindeki müzakerelerde Hamdi Bey aşiret isimlerinin bazılarının köy adı olduğunu ve yasaklanmasının uygun olmadığını dile getirmiştir. Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, aşiret isimlerinin kullanımının binlerce kişinin aynı soyadını kullanmasını engellemek amacıyla yasaklandığını açıklamıştır¹³⁵. Aynı amaçla kanun tasarısında yer alan, bir yerleşim yerinde aynı soydan gelmeyenlerin aynı soyadını kullanamayacaklarına ilişkin hüküm ise kabul edilmemiştir¹³⁶. Uygulamada ise aynı soyadını tercih eden farklı aileler olmuştur. Gazetelerde soyadı almanın amacı ayırt edicilik olarak ifade edilmiş ve soyadı seçiminde buna dikkat edilmesi istenmiştir¹³⁷. Aynı soyadını seçen aileler arasında çekişmeler yaşandığı da görülmüştür¹³⁸.

Soyadı Kanunu'nun 6'ncı maddesinde 3'üncü maddede kullanılması yasaklanan soyadlarını kullananların en büyük mülki amir tarafından müzekkere ile cumhuriyet savcısına bildirileceği ve mahkemeden değiştirilmesinin isteneceği düzenlenmiştir. Dedesi köyde hacı ağa olarak anılan birinin bu soyadını bırakmak istemediği için Hacı veya Haca gibi soyadı tercihinde buldukları aktarılmıştır¹³⁹.

Halkın soyadı seçimine yardımcı olmak ve seçenek sunmak amacıyla kılavuzlar hazırlanmıştır. Dahiliye Vekaleti Türk Dil Kurumu üyesi ve mebus Besim Atalay'ın hazırladığı "Türk Büyükleri ve Türk Adları" başlıklı eseri¹⁴⁰

¹³⁵ "TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:IV, İçtima:3, Birleşim:71," 245-46.

¹³⁶ Tasarının 6'ncı maddesi olan bu hüküm kaldırılmış ve 7'nci madde 6'ncı madde yapılarak sonraki madde numaraları kaydırılmıştır. "TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:IV, İçtima:3, Birleşim:71," 256.

¹³⁷ "No Title," *Hakimiyeti Milliye*, 29 Kasım 1934. "Yeni Soyadları," *Son Posta*, 13 Ocak 1935.

¹³⁸ Avşar ve Emre Kaya, "Cumhuriyet Türkiye'si'nin Halkçılık Uygulamaları: Soyadı Kanunu Örneği," 85.

¹³⁹ Selahaddin Güngör, "Elli liraya bir soyadı," *Milliyet Gazetesi*, 25 Ocak 1935.

¹⁴⁰ Eser ilk olarak 1917-1918 yıllarında beş yazı halinde Türk Yurdu dergisinde yayınlanmıştır. 1923 yılında ikinci baskısı, 1935 yılında Latin harfleri ile üçüncü baskısı yapılmıştır. Eserin Soyadı Kanunu sonrası 1936 yılında Dahiliye Vekaleti tarafından Türk Adları adıyla yapılan dördüncü baskısı kısaltılmış ve listelere dönüştürülmüştür. Pehlivan, "Besim Atalay'ın Türk Büyükleri ve Türk Adları İsimli Eserinin Soyadı Kanunu Uygulamasındaki Rolü," 186-88.

nüfus müdürlüklerine göndermiştir. Ancak hazırlatılan kılavuzlarda Çince, Moğolca gibi Türkçe dışında dillerden isimler de yer almıştır¹⁴¹. Dil Tarama Dergisi ve bazı gazetelerin yayınladıkları listeler de soyadı seçiminde vatandaşlara yol göstermiştir¹⁴². Uygulamada mevcut aile isimlerinin Türkçeleştirilmeye çalışıldığı çok sayıda örnek vardır¹⁴³.

C. Soyadı Seçiminde ve Belirlenmesinde Hak ve Görevler

İlk kez soyadı alınması sırasında vatandaşın seçmesi veya idarenin karar vermesi genellikle akla gelen yöntemlerdir. Soyadı sisteminin oluşmasından sonra ise doğum, evlenme, evlat edinme kurumları ve mahkeme kararı ile soyadının belirlenmesi söz konusudur.

Soyadı olarak seçilebilecek isimlerin önceden belirlenmesi, soyadı beyanında bulunmayanlara yaptırım öngörülmesi, soyadı beyan etmeyenlere resen soyadı verilmesi, her bireye veya sadece aile reisine soyadı seçme yetkisi verilmesi, her vatandaşın babasının ön adını soyadı olarak kullanması soyadı belirleme yöntemleri olarak düşünülmüştür¹⁴⁴. Gökalp, barışın sağlanmasından sonra nüfus sayımı yapılmasının zorunlu olduğunu; bu sayımda her ferdin aile ismi kabul ederek bildirmesi gerektiğini tavsiye etmiştir¹⁴⁵.

Soyadı seçme yetkisinin aile reisine verildiği usulde, kadınlardan oluşan ailelerde cinsiyeti erkek olsa aile reisi olacak kadının soyadını seçeceği açıklanmıştır. Benzer şekilde aile reisinin akıl hastası olması, yabancı ülkede bulunması veya kendisine ulaşmanın mümkün olmaması hallerinde, aile

¹⁴¹ Mehmet Ölmez, “Dil Devrimi Sonrası Ad ve Soyadlarımız,” *Türklük Bilgisi Araştırmaları Dergisi* 24, sayı II (2000): 107–17; Özden vd., *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-II*.

¹⁴² Avşar ve Emre Kaya, “Cumhuriyet Türkiye’sinin Halkçılık Uygulamaları: Soyadı Kanunu Örneği,” 84.

¹⁴³ Mehmet Korkud Aydın, “1934 Tarihli Soyadı Kanunu Uygulamaları ve Malatya Örneği (Fırat Gazetesi Verilerine Göre),” *Belgi Dergisi*, sayı 18 (2019): 1379–1416. Kastamonu örneğinde Kalemolu ailesi Yazgaç, Mazlumoğlu ailesi Onat, Ruşenoğlu ailesi Parlakçı, Cıdalcıoğlu ailesi Savaş soyadlarını almıştır. Aile isimleri aynı anlama gelen Türkçe kelime ile değiştirilerek soyadı tercih edildiği görülmektedir. Eyüp Akman, “Osmanlı Nüfus Defterlerindeki Sülale Adlarının Soyadı Kanunuyla Aldığı Şekiller Üzerine Bir Dil İncelemesi (Kastamonu Örneği),” içinde *7. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, ed. Ahmet Buran vd. (Elazığ: Fırat Üniversitesi Basımevi, 2015), 73.

¹⁴⁴ Pero (Perreau), “Aile İsmi Türkiye’ye Nasıl İthal Etmelidir?,” 55–59.

¹⁴⁵ Gökalp, “Türklerde Aile Adları,” 15.

reisinin yokluğu durumunda aile reisi olacak kişi soyadını seçme yetki ve görevine sahip olacaktır¹⁴⁶. Soyadı Kanunu'nun 4'üncü maddesinde soyadı seçme görev ve hakkı evlilik birliğinin reisi kabul edilmesi sebebiyle kocaya verilmiştir. Soyadı Kanunu'nun 5'inci maddesinde vesayet altına alınmış reşidin soyadının sırasıyla babası, annesi ve vasisi tarafından seçileceği hükmü yer almıştır. Soyadı alma işlemlerinin bitmesinin ardından bazı aile reislerinin eşlerini ve çocuklarını bildirmeden beyanda buldukları anlaşılmıştır¹⁴⁷.

Soyadı beyan etmesi istenen vatandaşlar beyanda bulunmadığında, memurun resen kişiye lakabı, ön ismi veya babasının ismiyle bağlantılı bir soyadı vermesi düşünülebilir. Bu düzenlemenin bulunduğu Cezayir'de¹⁴⁸ memurların gülünç soyadı vermesinden çekinen vatandaşlardan beyanda bulunanlar artmıştır. Bu konuda önerilen bir diğer yöntem de aile ismi göstermeyenlere hükümet tarafından uygun bir ismin verilmesi olabilir¹⁴⁹. Soyadı Kanunu'nun 8'inci maddesinde soyadı seçmeyenlere soyadı verme yetkisi ana kütüğün bulunduğu yerin en büyük mülkiye memuruna verilmiştir. 1938 yılında bazı yerlerde soyadı almayanlara vali ve kaymakamlar tarafından soyadı verilmesi işlemlerinin tamamlanmadığı anlaşılmaktadır¹⁵⁰.

Soyadı Kanunu tasarısının meclis görüşmeleri sırasında reşit olan aynı aile mensuplarının farklı soyadı alabilmeleri tartışılmıştır. Çanakkale mebusu Şükrü Bey bir ailedeki reşit olsun olmasın tüm kardeşlerin aynı soyadını almasını ve 5'inci maddenin encümene iadesini teklif etmiştir. Şükrü Bey'in teklifi reddedilmiş, 5'inci madde olduğu şekliyle kabul edilmiştir¹⁵¹.

D. Soyadının Değiştirilmesi

Kanunun Türkiye'de çıktığı dönemde İngiltere haricinde soyadı kullanan bütün devletler soyadının değiştirilmesine izin vermişlerdir. Bazı ülkelerde bu

¹⁴⁶ 1882 tarihli Fransız Kanunu Cezayir için bahsi geçen hükümleri düzenlemiştir. Pero (Perreau), "Aile İsmi Türkiye'ye Nasıl İthal Etmelidir?," 57-58.

¹⁴⁷ Eş ve çocukların aile reisi ile aynı soyadı kullanacak olmalarından dolayı, aile reislerine ceza verilmemesi kararı alınmıştır. Dokuyan, "Soyadı Kanunu ve Kanunun Uygulanma Süreci," 156-57.

¹⁴⁸ 1882 tarihli Cezayir Kanunu memurlara beyanda bulunmayan kişilere resen soyadı verme hakkını düzenlemiştir. Pero (Perreau), "Aile İsmi Türkiye'ye Nasıl İthal Etmelidir?," 56.

¹⁴⁹ Gökalp, "Türklerde Aile Adları," 15.

¹⁵⁰ Dokuyan, "Soyadı Kanunu ve Kanunun Uygulanma Süreci," 159-60.

¹⁵¹ "TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:IV, İçtima:3, Birleşim:71," 254-55.

yetki hükümet başkanına veya bakanlara verilmiştir. ABD eyaletlerinde ise yetki mahkemelere bırakılmıştır¹⁵². Dünya genelinde soyadı değiştirilmesinin kanun veya izin gerektirmediği bir hukuk kuralı olarak yerleşmiştir¹⁵³.

Soyadı değişikliğini tamamen serbest bırakmanın da birtakım sakıncaları olduğu açıktır. Fransız İhtilali sonrası özgürlük düşüncesiyle kişilere isim değişikliği hakkı tanınmış; ancak yapılan değişiklikler işleri içinden çıkılmaz bir karmaşaya götürmüştür. Bu sebeple altı ay geçmeden isim değişikliği yasaklanmış, hatta eski isimleri kullanma zorunluluğu getiren bir kanun çıkarılmıştır¹⁵⁴. İlk isimlerin yol açtığı bu karışıklığın soyadı değişiminde daha fazla olması muhtemel görülmüştür.

Soyadı Kanunu'nun çıkmasından önce soyadının değiştirilmesini düzenleyen bir maddenin bulunması gerektiği tavsiye edilmiştir. Çünkü insanlar çeşitli sebeplerle soyadını değiştirmek isteyebilirler. Bir kişi kötü şöhret sahibi bir kişiyle aynı soyadı taşımak istemeyeceği gibi anne tarafından iyilikleri ile tanınmış bir atasının soyadını kullanmayı düşünebilir. Soyadının değiştirilmesi yasaklanırsa kişiler gayri resmi olarak farklı bir soyadını kullanabilir. Pero bu gerekçelerle soyadının değiştirilebilmesini savunmuştur¹⁵⁵. Kanun sonrası uygulamaya baktığımızda soyadı değiştirme sebepleri arasında soyadlarına ilişkin yazım yanlışları, soyadı seçimine ilişkin yasakların azaltılması sebebiyle bu tür soyadların alınmak istenmesi, bazı kelimelerin anlam değişikliğine uğrayarak olumsuz anlam kazanması gibi sebepler çoğunluktadır¹⁵⁶.

Soyadı Kanunu'nun esbab-ı mucibe layihasında soyadlarını değişmez bir şekilde bırakmanın doğru görülmediği, bu sebeple gerekli hallerde değiştirilmesinin düzenlendiği belirtilmiştir¹⁵⁷. Soyadı Kanunu'nun 7'nci maddesinde soyadlarını değiştirmek isteyenlerin bildirimde bulunarak bunu yapabilecekleri düzenlenmiştir. Bunun için Kanun'un yayımlanmasından

¹⁵² Pero (Perreau), "Aile İsmi Türkiye'ye Nasıl İthal Etmelidir?," 61.

¹⁵³ Thomas Falconer, *On Surnames and the Rules of Law Affecting Their Change* (London: Charles W. Reynell, 1862), 6 vd.

¹⁵⁴ Fransa örneği Refet Bey ve Nazım Bey tarafından dile getirilmiştir. "TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:IV, İçtima:3, Birleşim:69," 192, 199. Türköz, *Naming and Nation-building in Turkey The 1934 Surname Law*, 73.

¹⁵⁵ Pero (Perreau), "Aile İsmi Türkiye'ye Nasıl İthal Etmelidir?," 60.

¹⁵⁶ Saim Sakaoğlu, "Soyadlarımızın Başına Gelenler," *Türk Dili* 102, sayı 721 (2012): 24.

¹⁵⁷ Çoker, *Türk Parlamento Tarihi TBMM - IV. DÖNEM (1931-1935)*, 1:181.

itibaren iki yıllık bir süre sınırı getirilmiştir¹⁵⁸. Bazı kişilerin bu süre içinde birkaç kez soyadı değiştirmesi eleştirilmiştir¹⁵⁹.

Soyadının değiştirilmesine ilişkin itirazlar söz konusu olabileceğinden, pek çok ülke tarafından ilan şartı benimsenmiştir. Soyadının değiştirilmesinden zarar görenlerin bazı ülkelerde genel, bazı ülkelerde özel mahkemelere başvurabileceği kabul edilmiştir¹⁶⁰. Bir kişi tarafından alınmak istenen soyadını daha önceden taşıyanlar, mahkemeye başvurarak soyadlarının alınmasını engelleyebilmişlerdir. Ancak mahkemeler ilerleyen süreçte, başkası tarafından alınmak istenen soyadının önceki sahiplerinden ağır zararlarını ispatlamalarını istemişlerdir. Ağır zarar ispat edilirse soyadının yeni kişiler tarafından kullanılmasına izin verilmemiştir¹⁶¹.

Bütün ülkelerde soyadının değiştirilmesinden başvuranın eşinin ve çocuklarının yararlanacağı kabul edilmiştir. Aile bağlarının güçlü olduğu Fransa gibi ülkelerde mahkemeler, başvuranın küçük ve yetişkin çocuklarının bu haktan yararlanacağına karar vermişlerdir. Danimarka ve Romanya gibi ülkelerde ise sadece küçük çocukların değişiklikten yararlanması kabul edilmiştir¹⁶².

Refet Bey, kanun tasarısının görüşülmesi sırasında Kanun-ı Medeni'nin ihtilafların çözümünü mahkemelere, Soyadı Kanunu'nun ise idare memurlarına bıraktığını ve aralarında bir uyumsuzluk olduğunu dile getirmiştir¹⁶³. Kanun'un 10'uncu maddesinde soyadı seçilmesine ilişkin tanınan süre geçtikten sonra soyadlarını değiştirmek isteyenlerin Kanun-ı Medeni hükümlerine tabi olacakları belirtilmiştir. Refet Bey'in belirttiği uyumsuzluğun kanun koyucunun bilinçli bir tercihi olduğu anlaşılmaktadır. Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Soyadı Kanunu öncesi mahkemelere aile isminin değiştirilmesi ile ilgili talep gelmediğini; çünkü aile isminin hiçbir yerde sorulmadığını dile getirmiştir. Kanunun çıkması ile Kanun-ı Medeni hükümlerinin işlerlik kazanacağını ifade etmiştir¹⁶⁴.

¹⁵⁸ Türk Kanun-ı Medenisinin 26'ncı maddesinde ismin değişmesi düzenlenmiştir.

¹⁵⁹ Güngör, "Elli liraya bir soyadı".

¹⁶⁰ Soyadının değiştirilmesine ilişkin itirazın Fransa ve Belçika'da Şura-yı Devlet'e, Finlandiya, New York ve Romanya gibi devletlerde genel mahkemelere yapılması kabul edilmiştir. Pero (Perreau), "Aile İsmi Türkiye'ye Nasıl İthal Etmelidir?," 61.

¹⁶¹ Finlandiya ise genel yaklaşımdan farklı olarak başka aileye ait soyadının alınmasına izin verilmeyeceğini 1910 yılına ait kanununda düzenlemiştir. Pero (Perreau), 61.

¹⁶² Pero (Perreau), 61–62. Erdoğan, "Şahsiyeti İncitici Soyadı Meselesi," 708–9.

¹⁶³ "TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:IV, İçtima:3, Birleşim:69," 191.

¹⁶⁴ "TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:IV, İçtima:3, Birleşim:69," 197.

E. Çocukların ve Kadınların Soyadı

Çocukların ve kadınların soyadı meselesi Soyadı Kanunu'nun en çok tartışılan ve tartışılmaya devam edilen konuları arasındadır. Yerli ve yabancı hukuk literatüründe konuya ilişkin çalışmalar sürmekte ve konu sıcaklığını korumaktadır. Soyadı Kanunu'nun yürürlüğe girdiği dönemde bu tartışmalar nispeten daha azdır.

Soyadı kullanılan bütün ülkelerde, soyadının soy bağı kurulan bütün çocuklara baba cihetinden intikal etmesi genel olarak kabul edilmiştir. Soy bağı kurulmayan çocuğun annesinin soyadını taşıyacağı, kanuna göre babalığın kesinleşmesiyle çocuğun babanın soyadını kullanma hakkına sahip olacağı Latin ülkelerin o dönemdeki medeni kanunlarında düzenlenmiştir¹⁶⁵. Germen ve Slav ülkelerde ise soy bağı kurulmayan çocuğun babalığın tanınmasından sonra da annesinin soyadını taşıyacağı hükmü yer almıştır¹⁶⁶. Ancak Germen memleketlerden sayılan İsviçre yaptığı 1923 tarihli medeni kanunda (m. 234 ve 325) ve Slav ülkesi Norveç kanununda, soy bağı kurulan çocuğa babasının soyadının verileceği düzenlenmiştir. Çünkü 1920'lerdeki teamüller soy bağı kurulmayan çocuğu, soy bağı kurulan çocuğa yaklaştırma amacı taşımaktadır¹⁶⁷.

Soyadı Kanunu'nun 4'üncü maddesinin iptal edilen 2'nci fıkrasında evliliğin feshi ve boşanma hallerinde çocuğun, babanın seçtiği soyadını alacağı hükmü düzenlenmiştir¹⁶⁸. Kanun kocanın ölmüş ve karısının evlenmemiş olması, kocanın akıl hastalığı ve akıl zayıflığı sebebiyle vesayet altında bulunması hallerinde soyadı seçme hak ve görevini kadına vermiştir. Kocanın ölümünden sonra kadının evlenmesi veya kocanın vesayet altına alınmasından sonra evliliğin sona ermesi hallerinde ise soyadı belirleme yetkisi çocuğun baba tarafından kan hısımlarından en yakın erkeğe, birden fazla iseler en yaşlısına verilmiştir. Bunlar yoksa çocuğun soyadını vasinin seçeceği düzenlenmiştir.

¹⁶⁵ İspanya, İtalya, Meksika, Monako, San Marino, Portekiz, Venezüella medeni kanunlarında bu düzenleme yer almış ve Fransa mahkeme içtihatlarında bu hüküm kabul edilmiştir. Pero (Perreau), "Aile İsmi Türkiye'ye Nasıl İthal Etmelidir?," 59.

¹⁶⁶ Almanya, Avusturya, Danimarka, İsveç ve eski Rus medeni kanunlarındaki düzenleme böyledir. Pero (Perreau), 59.

¹⁶⁷ Pero (Perreau), 59.

¹⁶⁸ Bu düzenleme Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasanın 10, 13 ve 41'inci maddelerine aykırı bulunarak iptal edilmiştir. Anayasa Mahkemesi, E. 2010/119, K. 2011/165, 8.12.2011.

Bütün ülkelerde bulunmuş çocukların kendilerine memur tarafından verilen soyadını kullanacağı kabul edilmiştir¹⁶⁹. Soyadı Kanunu'nun 8'inci maddesinde anası babası belli olmayan çocuklara en büyük mülkiye memurunun soyadı takacağı hükmü konulmuştur.

Kadının, kocasının soyadını almasının tarihsel gelişimini anlatan Anthony, uygulamanın 11'inci ve 12'nci yüzyıllarda İngiltere'de başladığı ve Avrupa'ya yayıldığı tezinden bahsetmiştir. Ancak daha önce Roma'da aile isimleri kullanılmış, evlenen kadın kocasının aile babasının egemenliğine girmiştir. Anthony Orta Çağ İngiltere'sinde kadınların soyadlarını babalarından ve kocalarından almadıklarını, kendilerine ait soyadlarına sahip olduklarını, soyadı kullanımının yaygınlaşmasından önce kadının statüsünün daha iyi olduğunu, soyadı kullanımı ile kadının miras ve mülkiyet haklarında gerileme yaşandığını ileri sürmüştür¹⁷⁰. Soyadı uzun yıllar erkekler için kimlik belirleme unsuru şeklinde kullanılmış; kadınlar ise atasına, babasına, kocasına bağlı olarak soyadı sahibi olmuşlardır¹⁷¹. Yüzyıllar süren bu anlayış kanunlara yansımış ve Türk hukuk devriminde Batı kanunlarından ülkemize taşınmıştır¹⁷².

Kadının erkeğin soyadını alması yaklaşımının soyadına ilişkin ilk hukuki düzenlemelerden günümüze kadın lehine tartışmalara sebep olduğu görülmektedir. Evlenen kadının kocasına ait soyadını alacağı, soyadı düzenlemesi yapan bütün ülkelerde yerleşmiş bir teamüldür¹⁷³. Kadının kendi soyadına kocasının soyadını ekleyerek kullanmasına yönelik bir eğilimin ilk soyadı kanunlarının hazırlandığı dönemde başladığı görülmektedir. Bazı

¹⁶⁹ Fransa, Almanya, Arjantin, İtalya, İsviçre, Venezüella medeni kanunlarında düzenleme bu şekildedir. Pero (Perreau), "Aile İsmi Türkiye'ye Nasıl İthal Etmelidir?," 60.

¹⁷⁰ Anthony, kadınların erkeklerle eşitliğinin köylerde bir süre daha devam ettiğini, ancak üst sınıftan kadınların haklarını giderek kocaları lehine kaybettiklerini ileri sürmüştür. Anthony, "To Have, to Hold, and to Vanquish: Property and Inheritance in the History of Marriage and Surnames," 225–26, 232.

¹⁷¹ Moroğlu, "Kadının Kimlik Sorunu 'Kadının Soyadı'," 246.

¹⁷² Mürşide Şimşek, "Aile Birliğinin ve Kişilik Hakkının Korunması Bağlamında Evlenen Kadının Soyadı," *Yasama Dergisi*, sayı 48 (2023): 87–88.

¹⁷³ Fransa, Almanya, Avusturya, İtalya, Finlandiya, Norveç, Romanya, İsveç, İsviçre, Yunanistan ve Çin kanunlarında düzenleme bu şekildedir. Pero (Perreau), "Aile İsmi Türkiye'ye Nasıl İthal Etmelidir?," 60. İspanyolların hem baba hem anne tarafından soyadı alarak iki soyadı kullandıkları bir köşe yazısında dile getirilmiştir. N. H. Sinanoğlu, "Soyadı dolayında bir iki düşünce," *Milliyet Gazetesi*, 12 Ocak 1933.

kanunlarda ve mahkeme kararlarında kadına bu hak tanınmıştır. Pero bu hakkın çok kadınla evliliğin mümkün olduğu ülkelerde karışıklıkların önüne geçeceğini ileri sürmüştür¹⁷⁴.

Türk Kanun-ı Medenîsinin 153'üncü maddesinde kocanın soyadını taşıma kadına bir yükümlülük ve hak olarak düzenlenmişti. Soyadı Kanunu'nun 4'üncü maddesi bu hükmü tekrar etmiştir. 1927 yılında temayül olarak ifade edilen kadının evlenmeden önceki soyadını kocasının soyadını ekleyerek kullanması ise 1997 yılında yapılan değişiklikle getirilmiştir¹⁷⁵. Türk Kanun-ı Medenîsi ve Soyadı Kanunu ile yapılan yenilikler çağımızla uyumsuz hale gelip tartışılrsa da geldiği dönem itibariyle büyük atılımlar olarak görülmüştür¹⁷⁶.

SONUÇ

Türk hukukunda 1934 yılında yürürlüğe giren Soyadı Kanunu ile soyadı kullanımı zorunlu hale getirilmiş, Türk hukuk devriminin parçası olan bir değişim yaşanmıştır. Bu çalışmada Soyadı Kanunu'nun geçmişle bağlantısı, ne tür düzenlemeler getirdiği ve nasıl uygulandığı üzerinde durulmuştur. Öğretide özellikle Fransız Pero başta olmak üzere çeşitli yazarların ve kanun taslağı üzerinde mebusların tartışmalarının kanuna yansımaları ortaya konulmuştur. Daha çok medeni hukuk ve anayasa hukuku alanlarında incelenen soyadı konusuna hukuk tarihi alanından bir pencere açılmıştır.

Soyadı, günümüzde dünyanın geniş bir kesiminde kabul görmüş, birinci adın önünde veya arkasında kullanılan ve kişinin mensup olduğu aileyi belirten bir addir. İnsan nüfusunun artması ve ortak isimlerin yaygınlaşması sebebiyle insanları ayırt etme amacıyla lakaplar, baba adları, boy (klan, kabile, aşiret) adları, yer adları ikinci bir isim olarak kullanılmaya başlamıştır. Farklı ülkelerde çeşitli aşamalardan geçen ikinci isimler devlet kurumundaki gelişmeler ve kanunlaştırma hareketi ile hukuki düzenlemelerde yer almıştır. Tarihi süreçte istisnalar dışında zorunlu olmayan soyadı kullanımı kanunlaştırma hareketi sonrasında büyük ölçüde zorunlu hale gelmiştir.

¹⁷⁴ 7 Şubat 1923 tarihli Norveç Kanunu ve Fransız içtihatları kadına bu hakkı tanımıştır. Pero (Perreau), "Aile İsmi Türkiye'ye Nasıl İthal Etmelidir?," 60.

¹⁷⁵ "4248 sayılı Türk Kanunu Medenîsinin 153. Maddesinin Birinci Fıkrasının Değiştirilmesine Dair Kanun," *Resmî Gazete, Sayı:22996*, 22 Mayıs 1997.

¹⁷⁶ Kumru Kılıçoğlu Yılmaz, "Kadının Bitmeyen Soyadı Sorunu," *Ankara Barosu Dergisi*, sayı 4 (2014): 583.

Türkler aile isimlerini edinme ve kullanma bakımından diğer milletlere benzer bir hikayeye sahip olmuştur. İhtiyaç sebebiyle birinci isimlerin yanında ikinci isimler kullanılmıştır. Osmanlı Devleti döneminde nüfus yazımlarında kişilerin baba adları, doğum yerleri ile varsa lakapları ve aile adları belgelerde yer almıştır.

Cumhuriyetin kurulduğu dönemde taşrada yaygın olan aile adları, büyük şehirlerde genel olarak terk edilmiştir. Aile ismi olarak 1926 tarihli Türk Kanun-ı Medenisi'nin çeşitli maddelerinde düzenleme yapılmış, ancak aile ismi kullanımı zorunlu hale getirilmemiştir. Yine de kanunda aile isminin yer alması soyadına ilişkin bir kanun hazırlanması yönünde bir kamuoyu oluşmasına sebep olmuştur. Öğretide Türklerin kullandıkları aile isimlerinin kökenleri, soyadı seçiminin ve değiştirmenin nasıl yapılacağı, kimlerin soyadı seçebileceği, hangi isimlerin soyadı seçilemeyeceği ve halkın soyadı seçmesi için alınacak önlemler üzerinde durulmuştur.

1934 yılında Soyadı Kanunu yürürlüğe girmiş, soyadı seçimi için iki yıllık bir süreç öngörülmüştür. Tanınmış isimlerin soyadı alması, soyadı alanların basında duyurulması, soyadı seçimi için rehberler hazırlanması ve soyadı seçmeyenler için yaptırımlar öngörülmesi ile soyadı seçimi teşvik edilmiştir. Kanun soyadı seçimine ilişkin genel bir çerçeve çizmiş, soyadı seçilemeyecek isimleri belirtmiştir. Soyadı seçim hakkı dönemin anlayışına göre erkeklere verilmiş, kadınlara yetişkin erkek bulunmayan ailelerde yetki tanınmıştır. Kadının ve çocuğun soyadı konusunda dönemin baskın yaklaşımları tercih edilmiştir.

Soyadı Kanunu'nun genel olarak dönemin anlayışına uygun hükümler getirdiği, inkılapların bir parçası olduğu ve beklentileri karşıladığı söylenebilir. Bu sebeple uzun yıllar çok fazla tartışılmadan kanunun yürürlüğü devam etmiş, yaklaşımların değişmesiyle değişiklik önerileri ve tartışmalar gündeme gelmiştir.

KAYNAKÇA

- “4248 sayılı Türk Kanunu Medenisinin 153. Maddesinin Birinci Fıkrasının Değiştirilmesine Dair Kanun”. *Resmi Gazete, Sayı:22996*, 22 Mayıs 1997.
- Abdullah Cevdet. “Aile İsimlerinin Menşeleri”. *İctihad XXI*, sayı 194 (1925): 3818–19.
- Abik, Yıldız. *Kadının Soyadı ve Buna Bağlı Olarak Çocuğun Soyadı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005.
- Akıntürk, Turgut. *Medeni Hukuk*. Ankara: Sevinç Matbaası, 1968.
- Akman, Eyüp. “Osmanlı Nüfus Defterlerindeki Sülale Adlarının Soyadı Kanunuyla Aldığı Şekiller Üzerine Bir Dil İncelemesi (Kastamonu Örneği)”. İçinde 7. *Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, editör Ahmet Buran, Ercan Alkaya, Fatih Özek, ve Süleyman Kaan Yalçın, 71–76. Elazığ: Fırat Üniversitesi Basımevi, 2015.
- Anthony, Deborah J. “To Have, to Hold, and to Vanquish: Property and Inheritance in the History of Marriage and Surnames”. *British Journal of American Legal Studies* 5, sayı 1 (2016): 217–39.
- Atabay, Mithat. “Soyadı Kanunu ve Bu Konuda Yapılan Tartışmalar”. *Tarih Dergisi*, sayı 42 (2005): 231–48.
- Avşar, Zakir, ve Elif Emre Kaya. “Cumhuriyet Türkiye’si’nin Halkçılık Uygulamaları: Soyadı Kanunu Örneği”. *Turkish Studies* 8, sayı 5 (2013): 73–90.
- Aydın, Mehmet Korkud. “1934 Tarihli Soyadı Kanunu Uygulamaları ve Malatya Örneği (Fırat Gazetesi Verilerine Göre)”. *Belgi Dergisi*, sayı 18 (2019): 1379–1416.
- Aykanat, Mehmet. “Klasik Dönemde Osmanlı Devletinde Hakim Adaylığı: Mülazemet”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, sayı 34 (07 Haziran 2018): 165–88. <https://dergipark.org.tr/en/pub/taad/693668>.
- Bali, Rıfat N. *Unutulmuş Bir Fikir Adamı ve Hukuk Alimi: Milaşlı Gad Franko*. İstanbul: Libra Kitap, 2013.
- “Bir An Evvel Soyadı Seçip Tescil ettiriniz”. *Uyanış*, 27 Şubat 1936.
- Birgen, Muhittin. “Soyadlarımızı Kullanmaya alışalım”. *Son Posta*, 09 Mayıs 1938.
- Bolay, Süleyman Hayri. “Âdem”. İçinde *TDV İslam Ansiklopedisi*, 1:358–63. TDV Yayınları, 1988.
- Çoker, Fahri. *Türk Parlamento Tarihi TBMM - IV. DÖNEM (1931-1935)*. C. 1. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, 1995.
- Dokuyan, Sabit. “Soyadı Kanunu ve Kanunun Uygulanma Süreci”. *Tarih İncelemeleri Dergisi XXXI*, sayı 1 (2016): 129–66.
- Drager, Kathrin, ve Mirjam Schmuck. “The German Surname Atlas Project-

- Computer-based surname geography”. İçinde *Names in multi-lingual, multi-cultural and multi-ethnic contact. Proceedings of the 23rd International Congress of Onomastic Sciences*, 319–36, 2009.
- Efedayioğlu, Kübra Kamelya. “Evli Kadının Soyadı Problemi”. *Ankara Barosu Dergisi* 77, sayı 4 (2019): 1–36.
- “Efendi, Bey, Paşa Gibi Lakap ve Unvanların Kaldırılmasına Dair Kanun”. *Resmi Gazete, Sayı:2867*, 26 Kasım 1934.
- Ekinci, Ekrem Buğra. “Aile Adından Soyadı mı Olur?”, 20 Temmuz 2011. <https://ekrembuagraekinci.com/article/?ID=347>.
- . “İyi Paraya İyi Soyadı”, 08 Ekim 2008. <https://ekrembuagraekinci.com/article/?ID=159>.
- Eno, Joel N. “How Family Names Grow”. *The Journal of Education* 93, sayı 1 (1921): 9–10.
- Erdoğan, İhsan. “Şahsiyeti İncitici Soyadı Meselesi”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 6, sayı 1-2 (Prof. Dr. Süleyman Arslan'a Armağan) (1998): 705–12.
- Falconer, Thomas. *On Surnames and the Rules of Law Affecting Their Change*. London: Charles W. Reynell, 1862.
- Felek, B. “Soyadı Meselesi”. *Tan Gazetesi*, 15 Mayıs 1937.
- “Geçmişten kalma ‘içtimai üstünlük doğuran unvanlar’ ağa, bey, efendi, paşa tüm kalktı”. *Hakimiyeti Milliye*, 27 Kasım 1934.
- Gökalp, Ziya. “Türklerde Aile Adları”. *Küçük Mecmua* 1, sayı 33 (1339): 14–15.
- Türk Dil Kurumu. “Güncel Türkçe Sözlük”, y.y. <https://sozluk.gov.tr/>.
- Güngör, Selahaddin. “Elli liraya bir soyadı”. *Milliyet Gazetesi*, 25 Ocak 1935.
- Gürsoy Naskali, Emine. *Cumhuriyet Tarihi Soyadı Hikayeleri*. İstanbul: Doğan Kitap, 2013.
- “Herkesin Aile İsmi Olacak”. *Akşam Gazetesi*, 09 Nisan 1929.
- Hey, David. *Family Names and Family History*. New York: Cambridge University Press, 2000.
- “Kemal öz atlı Cümhur Reismize verilen soy adı hakkında kanun”. *Resmi Gazete, Sayı:2865*, 24 Kasım 1934.
- Kılıçoğlu Yılmaz, Kumru. “Kadının Bitmeyen Soyadı Sorunu”. *Ankara Barosu Dergisi*, sayı 4 (2014): 579–92.
- Küçük, Cevdet. “Ceride Nezareti”. İçinde *TDV İslam Ansiklopedisi*, 7:409–10, 1993.
- Kütükoğlu, Mübahat S. “Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri”. *BELLETEREN* 59, sayı 225 (1995): 395–412.

- Mazieres, Antonie, ve Camille Roth. “Large-scale Diversity Estimation Through Surname Origin Inference”. *Bulletin of Sociological Methodology* 139, sayı 1 (2018): 59–73.
- Milashı Gad Franko. “Aile İsimleri”. *Hukuki Bilgiler Mecmuası* 2, sayı 14–2 (1927): 75.
- Moroğlu, Nazan. “Kadının Kimlik Sorunu ‘Kadının Soyadı’”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 2, sayı 99 (2012): 246–68.
- . “Kadının Soyadı”. İçinde *Prof. Dr. Necla Arat’a Armağan*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2004.
- Mumyalmaz, Hatice Güzel. “Toplumsal Alanda Yapılan İnkılaplar”. İçinde *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* 2, editör Neşe Özden. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2023.
- Naor, Moshe. “The Israeli Names Law: National Integration and Military Rule”. *Israel Studies* 21, sayı 2 (2016): 133–54.
- “No Title”. *Hakimiyeti Milliye*, 29 Kasım 1934.
- “Nüfus Kanunu”. İçinde *Düştur* 2/6, 1244–54. İstanbul: Matbaa-i Amire, 1914.
- Ölmez, Mehmet. “Dil Devrimi Sonrası Ad ve Soyadlarımız”. *Türklük Bilgisi Araştırmaları Dergisi* 24, sayı II (2000): 107–17.
- Özcan, Mehmet Şah, ve İsmet Üzen. “Atatürk Döneminde Soyadı Kanunu’nun Çankırı’daki Yansıması”. *ÇKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 10, sayı Özel (2019): 129–52.
- Özdemir, Hayrünnisa. “Türk ve İsviçre Hukukunda Ad Üzerindeki Hak ve Korunması”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 57, sayı 3 (2008): 561–98.
- Özden, Neşe, Mehmet Temel, Yasemin Dođaner, Zehra Aslan, Mustafa Sıtkı Bilgin, Ömer Osman Umar, Abdullah İlgazi, vd., ed. *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-II*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2023.
- Öztürk, İbrahim. “Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Develili Memurlar”. *Gaziantep University Journal of Social Sciences* 21, sayı 4 (2022): 2479–99.
- Pakalın, Mehmet Zeki. “Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü”. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1983.
- Pehlivan, Gürol. “Besim Atalay’ın Türk Büyükleri ve Türk Adları İsimli Eserinin Soyadı Kanunu Uygulamasındaki Rolü”. *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, sayı VII/1 (2021): 183–202.
- Pero (Perreau). “Aile İsmi Türkiye’ye Nasıl İthal Etmelidir?” *Hukuki Bilgiler Mecmuası* 1, sayı 11 (1927): 708–22.
- Redhouse, J. W. *Türkçe İngilizce Lugat Kitabı*. Londra: Vayman Efendi Matbaası,

1890.

Sakaoğlu, Saim. “Soyadlarımızın Başına Gelenler”. *Türk Dili* 102, sayı 721 (2012): 24–28.

Salway, Benet. “What’s in a Name? A Survey of Roman Onomastic Practice from c. 700 B.C. to A.D. 700”. *The Journal of Roman Studies* 84 (1994): 124–45.

Şapolyo, Enver Behnan. *Türk Soyadı 3396 Türk Adı*. İstanbul: Köyhocası Matbaası, 1935.

Sarıyıldız, Gülden. “Sicill-i Ahval Defterleri”. İçinde *TDV İslam Ansiklopedisi*, 37:134–36, 2009.

Şemseddin Sami. *Kamûs-ı Türkî*. Dersaadet: İkdam Matbaası, 1317.

Şimşek, Mürşide. “Aile Birliğinin ve Kişilik Hakkının Korunması Bağlamında Evlenen Kadının Soyadı”. *Yasama Dergisi*, sayı 48 (2023): 79–116.

Sinanoğlu, N. H. “Soyadı dolayında bir iki düşünce”. *Milliyet Gazetesi*, 12 Ocak 1933.

“Soyadı alma için konulan müddet bitiyor”. *Ulus Gazetesi*, 12 Haziran 1936.

“Soyadı almıyanlar için verilen karar”. *Son Posta*, 21 Kasım 1937.

“Soyadı Almıyanlara Cezalar veriliyor”. *Son Posta*, 30 Nisan 1937.

“Soyadı Başvekaletin mühim bir tamimi”. *Yeni Asır*, 04 Mayıs 1938.

“Soyadı Kanunu”. *Resmi Gazete, Sayı: 2741*, 02 Temmuz 1934.

“Soyadı Muamelesi”. *Son Posta*, 22 Nisan 1936.

“Soyadı Nizamnamesi”. *Resmi Gazete, Sayı: 2891*, 27 Aralık 1934.

Taniguchi, Hiromi, ve Gayle Kaufman. “Attitudes Toward Married Persons’ Surnames in Twenty-First Century Japan”. *Gender Issues* 37 (2020): 205–22.

“TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:IV, İçtima:3, Birleşim:69”, 16 Haziran 1934.

“TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:IV, İçtima:3, Birleşim:70”, 18 Haziran 1934.

“TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:IV, İçtima:3, Birleşim:71”, 21 Haziran 1934.

Thomson, John, ve J. F. Thomson. *What’s in a Name? Surnames and their significance*. London: Swan Sonnen’schein & Co., Ltd., 1888.

Turinay, Faruk. “Yabancı Irk ve Millet İsimlerinin Soyadı Olarak Kullanılması Yasağı ve Bir Anayasa Mahkemesi Kararının İncelenmesi”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, sayı 112 (2014): 29–54.

Türk Hukuk Lugati. Ankara: Türk Hukuk Kurumu, 1991.

Türk Kanun-ı Medenisi. İstanbul: Amedi Matbaası, 1926.

Türköz, Meltem. *Naming and Nation-building in Turkey The 1934 Surname Law*. New York: Palgrave Macmillan, 2018.

- Ünal Özkorkut, Nevin. “Kadının Vazgeçilebilir Kişilik Hakkı: Soyadı - Kadının Soyadı Üzerindeki Hakkının Türkiye’deki Tarihsel Gelişimi”. İçinde *I. Türk Hukuk Tarihi Kongresi*, editör Fethi Gedikli, 23–30. İstanbul: XII Levha Yayınları, 2012.
- Willson, Kendra. “Name Law and Gender in Iceland”. *UCLA Center for the Study of Women*, 2009.
- Yalçın, Durmuş. *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*. C. 2. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2008.
- “Yaratılış”. İçinde *Eski Ahit*, 2:18–20, y.y.
- “Yeni Soyadları”. *Son Posta*, 13 Ocak 1935.
- “Yeniden Soyadı alan mebuslar”. *Kurun*, 23 Kasım 1934.
- Yılmaz, Süleyman, ve Gökçe Filiz Çavuşoğlu. “Soyadı Üzerine Güncel Hukuki Sorunlar”. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* XXIV, sayı 1 (2020): 3–30.

Yazar Beyanı / Author’s Declaration

Mali Destek / Financial Support:

Yazar(lar), bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayımlanması için herhangi bir finansal destek almadığını/alınmadığını beyan eder. / *The author(s) declare(s) that no financial support was received for the research, authorship, or publication of this study.*

Yazar Katkıları / Authors’ Contributions:

Bu çalışma, yazar(lar) tarafından hazırlanmış olup, tüm yazar(lar) çalışmaya asli katkı sağlamış ve makalenin son halini onaylamıştır. / *This study was prepared by the author(s). All author(s) contributed substantially to the work and approved the final version of the manuscript.*

Çıkar Çatışması-Ortak Çıkar / Declaration of Conflict of Interest-Common Interest:

Yazar(lar) tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir. / *No conflict of interest or common interest has been declared by the author(s).*

Etik Kurul Onayı / Ethics Committee Approval:

Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur. / *This study does not require ethics committee approval or any special permission.*

Araştırma ve Yayın Etiği / Research and Publication Ethics:

Yazar(lar), çalışmanın tüm süreçlerinde derginin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu, makalenin özgün olduğunu ve intihal yapılmadığını, verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, suç unsuru veya hukuka aykırı yöntem kullanılmadığını, üçüncü kişilerin telif haklarının ihlal edilmediğini, karşılaşılabilecek etik ihlallerde derginin ve editör kurulunun sorumlu olmadığını, ayrıca bu çalışmanın başka bir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan eder. / *The author(s) declare(s) that they have complied with the journal’s scientific, ethical, and citation principles throughout all stages of the study; that the manuscript is original and not plagiarized; that no falsification of data has been made; that no unlawful method or material has been used; that no third-party copyrights have been infringed; that the journal and its editorial board bear no responsibility for any potential ethical violations; and that this study has not been submitted to or evaluated in any other academic publication.*

